

OVČAR MARKO.

SPISAL JANEZ JALEN.

12. Planine se praznijo.

Miza pod smreko pri rodinski koči na Jezercih je bila vsa obložena s tisovimi vejicami in z zakesnelim cvetjem. Majerce so spletale vence kravam za okrog rog.

Bajtnikova Mica ni bila dobre volje, kakor nikoli ne, kadar so bāsali z višave niže, z Zelenice na Jezerca, ali pa z Jezerc domov. Jezno je odtrgala nit prediva, s katero je privijala tisove vejice in rože na moľvoz, vrgla dopleteni venec v travo in udarila s klopčičem po mizi: »Pred nekaj tedni smo od samega cvetja bolehal, sedaj ni več poštene rože, da bi jo človek zateknil najboljši mlekarici za roge.«

Frčejeva Reza, ki ni vedela, da je Mica vsako leto, kadar se poslavlja od planine, nabrskana, jo je hotela umiriti: »Naletela sem na nekaj cvetov zaostalega sleča. Na, te vpletil!«

Mica tudi svoji privzeti hčeri ni prizanašala: »Se ti pozna, da si ob drugi pomladi, ob sleču, sfrlela in ob tretji, ob murkah, tako ponorela, da se ti še na jesen pamet ne vrača. Ali pa si, kakor listole blede cvetje sleča, ki ni zaostanek, ampak le ni moglo dočakati pomladi in je že sedaj strapalo. Tvoj kolednik, naj si ga za pamet zatakne, če je kaj imal!«

Brkovčeva Franca, kateri je Mica še pretekli teden pohvalila Mežkovega Joža, kako se je ves

izpremenil, in, da bi moža z boljšim srcem Rezka težko dobila, je hotela ustaviti njeno zabavljanje: »Mica! Čez teden boš pozabila na gore in ti bo tudi v dolini lepo.«

Franca je šele naletela: »Seveda, ti! Ki komaj čakaš, da se naješ svojega Miha. Ko bi bila jaz Podlipnik, bi mu še za božič ne ukazala priti domov. Misliš, da on tudi vedno za tabo zdihuje? Saj ni neumen. Manjka mu deklet po svetu! Na ostajanje ima gorših kakor si ti.«

Poskusila je še Trlejeva Meta: »Takole raztoĝotena pa še nobeno leto nisi bila na ta dan.«

»Verjamem, da se tebi tudi mudi v dolino, da se brž komu obesiš, ko nisi mogla ujeti Primoževga Marka. Nič ne poskušaj. Še Rotijinega Tevža, našega tretjinka, boš rada vzela, če te bo le hotel.«

Meta bi se bila skoraj razhudila: »Pa ga ne bom; tega vem, da nikoli ne.« Franca jo je dregnila, češ, saj Mica ne misli zares.

Mica je opazila, da se majerce muzajo njeni razdraženosti in da zbadanja ne vzamejo resno. Začela se je umikati: »Babe, neumne. Manica je bila še za vse tri pametna.«

Tudi Mica se je glasno nasmejala in je zapela:

»Ljubezen presneta,
ki moli dekleta.«

Pa je takoj pristavila: »Rezka! Kje pa imaš Joža. Zagodel bi nam. Kdo bi mu bil prisodil, da se bo tako hitro navadil na škant. Skoraj sram me je, da sem mu ga iz nagajivosti kupila.«

»Ne vem, kje hodi.« Rezka se je v zadregi ozrla.

Mici je bilo že žal, da je Rezko nahrulila: »Ne drži se tako kisko. Teh par tednov bosta že prestala drug brez drugega. Saj fant se dela. Še do sita se ga boš najedla.«

Pa so se mlade tri z očmi sporazumele in drzile Mico, dokler jih ni nagnala z navihankami.

Izpod Srednjega vrha je prignal Tomaž konje, s Podjavora je prišel pred kravami črednik Lukež; tretjinek Tevž je poganjal zadaj.

Prvi je bil pri majercih Tomaž: »Nič ne rečem. Ne podali bi se konjem roгови; kadar pa brez nesreče prepasem vso planino, kakor sem jo letos, bi kar rad videl, če bi jim zadnji dan zrasli roгови, da bi prinesli vence domov.«

Spet je ugovarjala Mica: »Saj ne veš, ali boš brez nesreče prepasel.«

»Eh, te dni, kar bom še ostal na Jezercih.«

»Kaj veš. Saj je tudi Žorga gnal vse vole zdrave v dolino, pa ni nobeden nesel venca, čeprav imajo rogove, da jim jarme privezujejo nanje. No?«

Mica se je zavedala, da je spravila konjarja v zadrego.

»Boštjan je neroden in se ne zna prikupiti dekletom,« se je skušal izviti Tomaž.

»Nazadnje boš še rekel, da bi bilo dobro, če bi bila tudi pri konjih kakšna majerca.«

»Zakaj pa ne. Saj Tatarji, ki imajo najbolj vztrajne konje, tudi pijejo kobilje mleko.«

»Prašiči.« Majerce so se od gnusa skremžile.

»Ali si se res v vojskah z vsemi grdobijami sprijaznil.«

Mica se je hudomušno smehljala, ker je ugnala konjarja.

Ob jezercu je hripavo zavriskal Tevž. Mico je tako ujezil, da bi ga bila pošteno ozmerjala, če bi stal pod smreko. Tako se je neutegoma lotila črednika, ki je prihajal: »Kaj tretjineka trebuh boli, da cvili?«

Lukež se ji je pa smejal: »Vesel je, ker sva zadnjič prignala h kočam in ker ve pletele vence.«

Mica je bila kakor osa: »Saj bi jih ne, če bi ne bile krave bolj pametne kakor vidva, in če bi jih ne bil Balantov junec varoval zverine. Vsakega desetega repa bi vama manjkalo. Kako bi ga ne. Črednik vse noči hodi vasovat k svoji ženi kakor najbolj prismojen fant, tretjinek pa ponoči drugim jarce iz staj spušča.«

Lukež je za hip zardel: »Mica! Letos si pa prav posebno nasajena.«

»Če sem, tebi nič mar.«

Tevž je prižvižgal. Mica ga še pogledala ni. Vedel se je, kakor bi bil samo on obvaroval krave in vso planino nesreče.

Tomaž ga je ustavil: »Tretjinek! Ti pa za Balantovega junca spleti venec.«

Tevž se je razkoračil: »Za junca že vse poletje po najhujših strminah Irga rože Primožev Marko, ker ga je rešil pomladi na Gojzdecu medveda. Jaz bom pa ovenčal Podlipnikovo lisko, če ste ve nanjo pozabile. Lisko bo najbrže privezal Cena za Ančkine bale, ki jih bodo pred pustom vozili k Višnarju v Žirovnico.« In se je škodoželjno smejal.

Kakor bi jo bil pičil gad, je poskočila Mica in namerila Tevžu: »Tako te bom počila po gobcu, da ga ne bosta ne ti ne tvoja mati nikoli več odprla. Vso planino nam je skazil, sedaj ga bo pa še stegal in se nad Markom ujedal, katerega vsi pogrešamo, ker je izza Šije rajši gnal na Zelenico kakor nazaj na Jezerca, samo da ni pri istih kočah s takimle usmrajenim tretjinkom kakor si ti. Prav ima.«

Tevž se ji je smejal.

»Proč! Če ne, boš še enkrat govno žrl, kakor si ga takrat, ko te je Marko pestil.«

Oglasil se je črednik: »Tevž! Svetogajeva junica stoji v vodi. Poženi jo vun, da se ne prehladi.«

Tretjinek je odhajal: »Saj vem, da me vsi grdo gledate. Sram vas bodi.«

Mica pa je zakričala za njim: »Kdo te bo maral. Pestuh, pustil!« Togotna je odšla.

V koči pa je napol mislila, napol godrnjala: »Tako hudo naj se Podlipnikovi prevzetnici godi pri Višnarju, da bo vsak dan trikrat jokala. In večkrat naj bo tepena kakor sita. Če ni mislila z Markom zares, naj bi ga ne bila motila. Saj nič ne rečem Jožu, se bo že naredil in bosta z Rezko zadovoljno živela, ampak Marko ni. In gołovo bi se bila Marko in Rezka drug drugega navadila, če bi ne bila Podlipnikova motila fanta. In meni bi ne bilo treba skrbeti, pod katero streho naj jima posteljem. In pomladi bi Marko že lahko odpeljal s svojim vozom na Trst. Od samega hudobca je svet.«

To jo je bolelo, to. Zato se je znašala za slovo od planine kakor še nobeno leto ne.

Tudi mlade tri majerce so odhajale na molžo. Konjar Tomaž se je postavil pred nje, kakor bi še vedno nosil kiras in čelado in jim je napol tiho zapupal: »Naj nikar ne misli Višnarjev, da krniški fantje tako brhkega dekliča kakor je Ančka kar tebi nič meni nič pustimo oditi v drugo vas. Šimen, ne boš voglaril in pristavljaj lestev. Če so vsi za nič, pa jaz nisem. Krajcpataljon!«

Navihano so se namuzale majerce in odšle.

Konjar Tomaž pa je počil z bičem, da se je razleglo v Bukovo peč in Podjavor in v Srednji vrh in morda je slišal tudi Marko na Zelenico.

»Krajcpataljon!«

* * *

Zjutraj ob molži so majerce navezale kravam, ki so se v planini najbolje ponašale, vence. Izmed Podlipnikovih ga je nosila cika.

Ovenčane živali so ponosno nosile glave, kakor bi se zavedale pohvale.

Opoldne, ko so napajali na Kališčih, je tretjinek odvezal venec Podlipnikovi ciki in ga navezal liski. Cika je speš povabila glavo, liska pa je ni dvignila, ker ni znala nositi venca.

Na vrhu Komuna so pogledali pastirji v vasi in na polje. Jeda je že črnela in delala zrno, lipe so se že prav razločno ločile po zarumenelem listju od hrastov, kateri so bili še vedno polno zeleni, kakor bi se ne brigali za prihajajočo jesen.

Čopov Jaka, potepenil je tisti dan, bil je najbolj izurjen pomagač pastirjem, je stopil na skalo, zahohohojev in zajukal. In ljudje po polju, ki so sušili otavo, so hiteli pripovedovati drug drugemu: »S kravami so že na Vrheh. Gredo.«

Rodinska pol z Vrhov se v polje vidi medlo, kakor bi bil otrok s šibo potegnil po pesku. Pozno popoldne, solnce se je skrilo že za oblake nad triglavskimi gorami, so prizvonile okrog ovinka nanjo krave. Kakor bi nabiral rdeča jabolka na trlo in jo vlekel preko meli v zeleno Reber, je prihajala čreda s planine.

Ivana Kobilca: Likarice. (Zasebna last.)

Na Ločilu okrog črednika so kričali rodinski otroci nad mlajšo živino, ki ni zavila rada iz vrste in je hotela oditi s čredo v Krnico namesto domov na Rodine. Voliče je ugnal šele potepenjek Jaka.

V obeh vaseh, v Krnicah in na Rodinah, so bahavo odvezovali gospodarji vence kravam z rogov

in jih obešali na hlevne duri, kjer naj ostanejo pozno do jeseni, da bo vsak lahko videl, kdo ima boljšo živino.

Črednik in Irejinec sta bila tisti dan pri Podlipniku na reji. Ančka jima je prinesla najprej skledo pšeničnega soka. Tevž se je hotel prikupiti:

»Ančka! Vaša majerca Franca je ciki navezala venec, jaz sem ga pa na Kališičih prevezal na lisko. Ali veš zakaj?«

»Ne vem.«

»Pred dobrim tednom je bil Višnarjev na Jezercih in mu je bila izmed krav najbolj liska všeč. Kar stavim, da jo boš dobila za bale.«

Ančka je prebledela: »Kaj pa so Višnarjevemu naše krave mar. Trol! S pomivalčko naj te očofa zalo Franca.«

Odšla je, zaloputnila vrata in se ni več pokazala. Krape in mleko jima je mama prinesla na mizo.

Ančka je priprla okno in legla. Čimdalje bolj naredko so se oglašali zvonci v hlevu, dokler ni zvonklanje obmolnilo. Zamizala je. V rahli dremavici je videla dolgo vrsto cikaste govedi otvezene k jaslim in kar slišala, kako živad spokojno prežvekuje.

Naglo, kakor bi jo bil sunil, se je prebudila. K njenemu oknu je nekdo pristavljaval lestvo. Potrkal je: »Ančka! Ančka!«

Ančka je spoznala Višnarjevega Šimna: »Le kdo mu je povedal, da sama ležim.« Huda je bila na Rozalko, ki jo je zapustila, in namenila se je, da bo tudi Marka ošlela.

»Ančka! Ančka!« Višnarjev ni odnehal.

»Stopila bi k oknu in bi ga sunila z lestve. Nič. Se bo že naveličal.«

In se je. Ko je začutila, da je odšel, je okno spodaj in zgoraj zapehnila.

* * *

Obrnjena z Zelenice v goščave Srednjega vrha sta Volkun in Hrust vznemirjeno renčala in nekajkratov grozeče zalajala. Jok je vstal, razbrskal pepel na ognjišču, razživil ogenj in naložil nad plamen nekaj dolgih polen.

S pograda se je oglašil Marko: »Grem pogledat, kaj imata psa.«

»Sem te pravkar hotel poklicati.«

Marko je prišel med tamore. Psa sta utihnili, pritekla k njemu in se mu dobrikala. Jarci v tamorih so mirno počivali.

Psa sta zginila v temo proti Srednjemu vrhu, Marko pa je čakal pred kočjo, če bosta znova zalajala. Ozek krajec lune je visel nad Pokluko. Na blejskem gradu je gorela luč. Po vaseh pa je bila povsod tema.«

»Bogve, ali Ančka spi?«

Živo jo je videl pred sabo. Žalostna je bila in huda obenem. Smilila se mu je.

Veter je gnal oblake po jugu.

Psa sta molčala. Marko se je spomnil Višnarjevega: »Mar je Ančki za ovčarja.«

Stopil je v kočjo: »Nič ni. Vreme se bo spremenilo.«

»Škoda. Ker bo potem toplote za letos konec.« Jok je zazdehal in zopet legel.

Marko pa je pravkar začel utrinjati polena, da jih pogasi in zagrebe žerjavico pod pepel, ko sta zunaj zarjula Volkun in Hrust tako togotno, da sta oba ovčarja na mah segla po robevnicah, pograbila vsak svoje žareče poleno z ognjišča in planila iz kočje.

»Medved!«

Tekla sta k tamoram, kričala in vihtela žareči poleni v kolobarjih, da je bilo kakor bi tekli kolesi od gorečega Elijevega voza po Zelenici.

Pregnala sta medveda in zakurila kup hoste, da bi ogenj odganjal zverjad. Jok se je zagledal v dolino, kakor bi bil zahrepenel iz samote po družčini. Stresel ga je hlad: »Zverina že čuti zimo in ve, da je prišel pastirjem čas. Zato tišči iz goščav in hoče spet sama zagospodariti nad vsem Zavrhom. Če ti je prav, Marko, ženiva jutri pod noč na lezerca.«

»Prav.«

»Lahko noč!«

Zjutraj so bili vrhovi v meglah in solnce se ni pokazalo. Marko je pasel čez Može proti Suhemu rušju. Jarci so se nemirno ozirali naokrog. Čimdalje bolj pogosto so se oglašali, čimdalje bolj so zategovali svoj beee: »Vreme čulijo. Morda se že snega boje. Neradi gredo navkreber. Pod Malo glavo jih spustim v dolino.«

Volkun je tekal pod tropom sem in tja, postajal in pogledoval ovčarja. Marko ga je poklical k sebi, nad trop. Božal ga je po glavi in se z njim pogovarjal: »Volkun! Zadnji dan paseva v vrhovih. Mračno nas že gledajo. V nižino moramo, da nas sneg ne prehiti. Na Jezerca. Potem pa domov.«

Pes mu je vdano položil glavo v naročje.

»Domov, Volkun. K Podlipniku. In ti boš veselo zalajal pred Ančko, poskočil in se vzpel in poskušal z jezikom doseči njen obraz. Jaz pa —? Mene ne mara več. Morda bo tudi tebe zapodila, ker si moj.«

Jarci se niso več brigali za travo. Z dvignjenimi glavami so blejali: mrkači, koštruni in ovce nizko, jagnjeta jokajoče. Po deset, dvajset, petdeset, pol tropa naenkrat, kakor bi trobili v zboru višavam v slovo.

Vodilna vrsta je zaokrenila navzdol in poskočila v skok. Za njo se je odrtgal ves trop. Marko je vstal in ukazal: »Volkun! Drži!«

Pes je šinil mimo tropa, ga prehitel, obstal in besno zalajal. Nekaj krajnih jarcev se je splašilo. Stekli so poševno v skok, poskakali za poldrug

seženj globoko na zeleno polico in obstali. Nazaj niso mogli, naprej še manj. Pod njimi je bila skala odsekana za pol stolpa visoko.

Volkun je še enkrat poskusil zaustaviti trop, a jarci se niso več zmenili zanj. Mimo njega in preko njega so drli v dolino, kakor plaz, ki v strmini pred sabo lomi vse, in pes se je moral prihuliti k tlom. Vstal je šele, ko je bil zadnji jarec že precej pod njim, pogledal je okrog sebe, kakor bi ga bilo sram pred ovčarjem. S povešenim repom je stekel za živadjo v nižavo.

Marko ni poskušal ni doteči tropa. Pogledal je na nebo, če ne bo začelo gmeti: »Ne kaže nič. Morda drobnica res voha sneg. Mrzel veter se zaletuje v skale.«

Ogledal je zaskočeni tropič, dvaintrideset živali, in izprevidel, da jih bo moral z vrvo spustiti navzdol. »Pa nihče nima tako dolge vrvi v planini. In doma je tudi nimam. K Podlipniku bom moral ponjo. In če bova z Ančko sama, kakor takrat v čebelnjaku, ko mi je oponesla Frčejevo Rezo, ji bom povedal —. O, lahko bi ji očital, pa ji ne bom. Izognem se ji.«

Plaz snega se v dolini ustavi. Živ plaz iarcev pa je dvignil še drugega, Jokov trop, in so drli proti kočam in se hripavo zadirali. Psa, Volkun in Hrust, sta tekla ob straneh, z odprtimi gobci in iztegnjenimi jeziki.

Pri kočah je ostalo samo nekaj upehaneh jagneč. Drugi pa, okrog sedemsto voln, so zdreveli naprej čez Zgornjo in Spodnjo vogelnico pod Srednji vrh do Jezerc, kjer sta začela psa popadati, da sta zaustavila tropa.

Pod noč sta prignala Marko in Jok zaostala jagneča in pribasala tudi sama z Zelenice na Jezerca. Razločila sta tropa in nallačila jarce po hlevih in tamorih, da bi živad ponoči preveč ne trpela od mraza.

Konji so poiskali zavetja in žrebeta so se stisnili h kobilam.

Še preden so pastirji plegli, je začel rositi dež, droban in mrzel. Volkun in Hrust sta prišla v streho pod napušč Podlipnikove koč, legla tesno drug k drugemu in čula.

Dež, ki je čimdalje bolj glasno drobil na skodle, je kaj kmalu uspaval utrujene ovčarje in konjarja Tomaža, ki se je planine že naveličal.

Proti jutru je pričelo Marka mraziti. Predramil se je in poslušal —?

Na strehe je še vedno mrlel dež. Marka so zaskrbeli zaskočeni jarci. »Če jih je zasnežilo?« Vstal je in stopil med vrata. Psa sta ležala trdo pri pragu. Stegnil je roko. Med dež se je mešal sneg. Z zelenimi goščavami porasli Srednji vrh se je belil skozi temo; bil je nižje kakor do polovice

Ivana Kobilca: Portret sestre Fani; izrez: glava. (Zasebna last.)

zapaden: »Zaskočeni bodo do kolena v snegu. Koj moram po vrv.«

Ogrnil je kožuh, pokril širokokrajnik in tiho odšel v temo in dež. Jarci po tamorih so ležali tako tesno drug ob drugem in tako mirno, da se ni oglasil noben zvonec.

Videl je komaj toliko, da se je izogibal mlak: »Dan se bo zavoljo megle in dežja zakesnil. Nič ne de. Podlipnica bo že pokonci. Drugi pa —? Še bolj prav. Se vsaj ne bova srečala z Ančko.«

Ančka je res še ležala.

Odbrala sta z gospodinjo močno opasilnico. Stisnil jo je pod kožuh, da bi se vrv preveč ne zmočila. Mudilo se mu je pa tako nazaj Zavrnh, da ni ulegnil čakati na topljeno mleko, katerega mu je ponujala Podlipnica.

Ančka je slišala, da je prišel Marko. Vstala je, se oblekla, in premišljevala, kako bi ogovorila Marka, da bo zopet vse dobro med njima. Pa preden je domislila, se je Marko že poslovil od mame.

Stopila je k oknu. Dež se je prav takrat bolj ulil. Milovala je Marka, ki mora v takem vremenu Zavrnh in z jarci na pašo. Ni pa bila pripravljena

na to, da se bo Marko ozrl v njeno okno. Pa se je; in še prav od blizu se je. Še manj pa je Marko pričakoval, da stoji Ančka pri oknu. Oba sta bila v zadregi, kakor bi se bila zalotila pri napačnih mislih. Oba sta začutila, da se morata marsikaj porazgovoriti, pa —

»Dobro jutro!« je pozdravil Marko, nič bolj prijazno, kakor bi bil pozdravil vsakogar, ki bi ga bil srečal.

»Bog daj!« je odzdravila Ančka, nič bolj pristržno, kakor bi bila odzdravila vsakomur, ki bi jo bil pozdravil.

Marko je odšel skozi vas, Ančka pa je stopila od okna k postelji in gledala za njim. Preden je zavil za ovinek, se je Marko še enkrat ozrl v njeno okno in Ančki je bilo hudo, da je tako kakor je, pa ni vedela, kako naj bi bilo drugače.

Odšla je v kuhinjo.

»Ovčar je prišel že s planine, pa se mu je tako mudilo nazaj, da ni utegnil prav nič čakati, ali pa ni hotel,« je povedala mama.

»Sem ga videla. Po kaj je pa prišel na vse zgodaj?«

Ančka ni spremenila obraza, čeprav ji je šlo na jok, tako jo je zbolelo, ker je mama rekla Marku ovčar: »Prej je bil Marko, Marko, Marko, sedaj pa, odkar Višnarjev hodi okrog hiše, je ovčaar. Naj le počaka Višnarjev. Bom že dobila priložnost, da ga izplačam.«

Ozrla se je skozi okno. Dež je ponehaval: »To je dobro, da ne bo Marko preveč moker.« —

Veter je pretrgal megle in razganjal oblake. Nebo se je jasnilo, obrazi ovčarjem se niso. Mračno so pogledovali v prezgodnjem novičku bleščeče se vrhove. Samo Jokovi jarci so pritekli sinoči vsi h kočam, drugim jih je vsakemu nekaj manjkalo, največ Marku. Dogovorila sta se z Mežkovim Jožem, da bosta najprej spravila Markove zaskočene s skalne police do kopnega, potem bosta pa šla z Volkunom Podjavor iskat Jožove zgubljenice.

Gazila sta stezo do Suhega rušja. Joža je pel, Marko je molčal.

Marko se je povzpел na polico in spuščal jarce drugega za drugim Jožu, ki je stal pod skalo, napol zasut v sneg. Kakor bi se bal, da bo ostal zapuščen v pečevju, je zadnji jarec, Cenetov koštrun je bil, sam skočil čez skalo, se prekofalil v snegu in urno vstal in stekel k drugim. Nič se ni pobil.

Uvrstila sta zaskočene na gaz. Marko jih je peljal, Joža jih je poganjal. Oba sta bila od snega in znoja premočena. Sneg se je bleščal v solncu, da se je od same svetlobe ovčarjema temnilo pred očmi. Jarci pa so se zaganjali kakor zaslepljeni.

»Se je že pripetilo, da je ovčarju, ko je iskal izgubljene jarce v novem snegu in solacu, vzelo vid,« je pripomnil Joža.

Marko je pomislil: »Če bi ga meni? Nikoli več bi ne videl Ančke. In —« Ofresel se je puste misli, skoraj zamižal, in gledal skozi trepalnice, kakor bi gledal v solnce.

Z drevja in skal je padal sneg in hitro kopnel.

Ni manjkalo dosti do poldneva, ko sta prignala tropič na Jezerca. Marko, ki je sedaj imel zopet vse jarce, je molčal in razmišljal, kako sta se zjutraj videla z Ančko, Joža pa, kateremu je manjkalo še šest živali in ni vedel, ali jih bo dobil ali ne, je vriskal in se natihem veselil, da bo kmalu gnal domov, kjer bo zopet vsak dan po večkrat videl Rezko.

Samo Jok je gnal na pašo. Drugi tropi so se vrteli okrog koč in psa, Volkun in Ravs, sta se dolgočasila pri njih. Ovčarji so iskali izgubljene jarce.

Podjavorom so se oglašali konjski zvonci.

»Morebili je že Tomaž naletel na pogrešane jarce. Pojdiva do njega.«

Ustavila sta se na kopišču in učakovala Volkuna, ki je preiskaval grmovje pod njima. Pliči, ki so se umeknili snegu do kopnine, so se obirali po drevju. Raztreseno so se pasli konji. Konjarja nista nikjer čutila.

»Le kje tiči Tone —«

Marku je zastala beseda v ustih, tako presunljivo je pod bukvami nad njima zarezgetalo žrebe, zatopotalo v divjih skokih, kakor bi ga bila zajezdila smrt.

Neutegoma sta stekla ovčarja navkreber, da pomoreta žrebetu, pa sta kaj kmalu zaslišala, kako je žival telebila na tla med listje in hosto in obmolknila. Zasopla sta prihitela v bukovje. S poginjajočega žrebeta je poskočila risa, šinila na drevo in preskakujoč se od veje do veje zginila v goščavo.

Pritekel je Volkun in besno oblajeval drevesa, ko ni mogel za sledom.

Z vihrajnimi grivami so drevili konji na ravnico, nemirno begali naokrog, pohrzavali in cvilili in bili okrog sebe. Tomaž je pokal z bičem in kričal nad njimi in jih miril, da bi se ne zbrčali in ne ogrizli med sabo.

»Vršičnikovemu žrebetu je risa izpila kri,« sta dopovedala ovčarja konjarju.

Tomaž je pomiril konje in prišel pogledat: »Pravi zlodej! Nič ga ni škoda, zamorjenca. Čemu sploh tako pokvečeno kobilo vodi.« Ujezil se je sam nase: »Prav mi je. Zakaj pa nisem že sinoči gnal domov, kakor sem mislil. Konjem je za letos planine dovolj in jaz sem je tudi že do grla sit.«

Spet je zašumelo listje in zahreščala hosta. Po nepotrebnem so se pripravili pastirji, da se sprimejo z zverino. Volkun je pripodil izgubljene Joževe jarce.

Ovčarja sta jih odgnala na Jezerca. Koj za njima je pognal Tomaž konje, vihtel bič, godrnjal in se jezil.

Pozno popoldne je potegnil strupeno mrzel veter in v Stolu se je znova pokadil sneg. Tomaž je pospravil svojo basengo v vrečo in jo natovoril Podlipnikovi kobili. Naprosil je še Marka, naj ga pospremi do križa na Vrhu, da pridejo konji srečno preko škarpe. Segnal je čredo iz zavelij na planjo, počil z bičem in ukazal: »Hiii! Domov!«

Kakor bi bili konji težko čakali dovoljenja, da smejo oditi s planine, so v rahlem diru stekli mimo spodnjega jezercarja, se uvrstili na pot in po Basališču navzdol odzvonili proti mostu.

Divje jim je bobnela za slovo narasla in od dežja in snega kalna Završnica.

Na Rodinah pri svetem Klemenu je že odzvonilo Marijo, ko je zarezel v Krnicah na vasi Podlipnikov žrebec. Odzvalo se mu je kaj malo rezgetov. Gospodarji in fantje so lovili konje, jim natikali uzde, mašili jim s travo zvonce in jih odpeljali na vse strani, da spravijo čimprej žrebeta v gorke konjake.

Tomaž je snemal svojo vrečo s kobile in je ogovoril Podlipnico, kakor bi se opravičeval: »Prignal sem na toplo, Zavrhom po snegu smrdi.«

»Prav, Tomaž. Da se žrebeta ne prehlade.«

Joža in Cenek sta privezovala konje. Konjar pa je ustavil Ančko, ko je hitela po vodo: »Marko te pozdravlja, Ančka.«

Dekle se je začudila in razveselila: »Zakaj pa še on ni prignal domov?«

»Jarca skozi volno ne zebe tako kmalu.« Tomaž je spoznal, da ima Ančka Marka še vedno rada, in ni mu bilo žal, da si je pozdrav izmislil. In še to je pozvedel, da se Ančka brani iti k Višnarju v Žirovnico.

»Lejga Šimna, da ne izpregleda. Mu bo treba posvetiti.«

Proti domu, v svisli spat, je šel Tomaž z nagajivimi in potepaškimi mislimi, kakršnih je imel polno glavo v mladih letih, ko je fantoval in je bila Bajtnikova Mica njegov deklič in ga še niso vteknili v kiras in pod čelado.

Še na riso in Vršičnikovo žrebe je pozabil. Globoko se je zaril v seno, se odel s kožuhom in zaspal.

* * *

Prvi krajec se je nanorel in ščip je spet ustanovil vreme. Tudi ogrelo se je toliko, da je skopnel v gorah sneg in da na Jezercih še ni padala slana.

Noči so bile svetle.

Ovčarji so že pozaprli jarce, povečerjali in nakrmili pse. K Marku in Joku v Podlipnikovo koč so se sešli na pogovor Poklukar in Podgošar in Mežkov Joža, vsi ovčarji, da jim prej mine dolg večer.

»Še en teden.«

»Kaj je mar že sobota?« Poklukar je zgrešil dneve.

»Seveda. In danes teden bomo za južino s tropi že na Rebri.«

»Da se je le ogrelo in se je zverjad spet umeknila.«

Zunaj so zapele podkvice na pesku.

»Kdo pa šari na noč okrog koč?«

»Saj gredo k nam.«

Vstopili so Višnarjev Šimen, Stojanov Jaka in Gros iz Most. Ovčarji so se začudili, zakaj vsi so imeli puške in sekire, na dolgih toporiščih nasajene.

»Kaj greste nad medveda?«

»Ugenil si.«

»Oool!«

Poklukar je že ogledal puške. Niso mu bile všeč: »S temile puškami? To so koli, ne pa puške. Ni moja dosti vredna, pa bi še vedno zalegla za vse vaše tri. Medvedu ne zabiješ tako lahko svinca pod kožuh.«

Višnarjev je ponudil ovčarjem žganja. Vsi so pili, tudi Marko ga je pokusil, da bi ne napravil dražbe.

»Kam pa greste pravzaprav nad kosmalinca?«

»To ste pastirji,« se je delal imeničnega Višnarjev: »Kaj še tega ne veste, da hodi Podjavor trgat Vršičnikovo žrebe, katero vam je risa pred očmi končala.«

»Ne verjamem,« je dejal Jok. »Medved sedaj še ne žre mrhovine; še volk komaj. Mogoče pa je, da je kakšen mežek tako negoden.«

»Ali je velik ali majhen, tega ne vemo. Je pa. Saj ga je sinoči Ažmanov Janez videl. Še zarenčal je nad njim. Tako se ga je prestrašil, da je napol mrtev prisopihal v Mosta.«

Podgošar in Marko in Poklukar so se spogledali. Razumeli so se. Vsi trije naenkrat so se spomnili, da je zjutraj smrdel Ravš kakor bud po mrhovini.

Podgošar je pomežiknil ovčarjem in je poprijel besedo: »Jaz pa pravim, da bo medved. Tisti veliki bo, ki je na velikega šmarna dan pod Stolum vstal pred mojimi jarci iz grmovja. Saj naredil jim ni nič. Na ta dan ima medved gobec zaklenjen; je prevelik praznik. Bo, bo! Fantje!«

»Čim večji je, tem rajši vidimo,« je junačil Višnarjev. Tudi Jok je razumel, kam meri Podgošar in je pomagal: »Nemogoče ni.«

»Kar pojdimo, da ga ne zamudimo.«

Voščili so jim srečno pot. Podgošar je še za njimi zaklical: »Šimen! Za eno taco se priporočim.«

»Obe prvi dobiš,« je obljubil Višnarjev.

Poklukar je žvižgal in klical Ravsa, a psa od nikoder ni bilo.

»Spet se je potepel, mrha!«

»Morebiti se pa komu ponesreči, da zadene, pa boš ob psa,« se je norčeval Podgošar.

»Škoda ga ni bogvekaj, pa, Višnarjevega bi pa le navil, da bi mi ga drago plačal. Bahač!«

»Saj bodo utajili.«

»Pojdimo za njimi.«

Marko in Podgošar sta bila takoj pripravljena.

Kakor bi se bali zverine in jo hoteli preplašiti, tako glasno so šli medvedarji. Ovčarji pa so jim tiho sledili, vsak s svojo robevnico in Poklukar z nabito puško. Prvim trem se nikamor ni mudilo; ustavljali so se in obočavljali, da so se drugi trije naveličali, jih obšli in bili prej Podjavorom, kjer so se prikriji za debela in čakali. Ravsa je trgala mrhovino, in če je pofegnil veter proti njim, so si sliskali nosove.

Prišli so medvedarji in se glasno pogovarjali:

»Najprej poiščimo žrebe.«

»Kar za nosom pojd. Mrha že pošteno smrdi.«

Gros je šel stikat v senco pod bukve. Ravsa je prenehal gristi meso in je čakal. Gros je bil od njega le še nekaj korakov. Pes pa ni bil voljan pripustiti k plenu še koga drugega in je naenkrat zarenčal in zagrabil tako togotno za kost, da je zaškrtala.

Gros se je prestrašil, vsak bi se; zbežal je in kričal: »Medved, medved!« Sekiro in puško je vrgel proč in se pognal v veje samotne smreke.

Podgošar ga je hotel še bolj oplasiti. Zarenčal je kakor togoten medved in za njim sta začela lomastiti in rentočiti tudi Poklukar in Marko.

»Bežita, tecita, cel brlog jih je,« je kričal Gros na smreki.

Celo Ravsa so premotili ovčarji, da je stisnil rep in stekel navzdol proti Šimnu in Jaku. Fanta pa pred njim v skok, v oglarsko bajto. Zaloputnila sta duri in jih podprla.

Ovčarji so še malo porentočili in polomastili potem pa odšli spat na Jezerca.

Drugo jutro še pred dnem so videli pastirji Šimna in Jaka pri Završnici. Hlasno sta pila mrzlo vodo; užejalo jih je žganje. Šimen se je hotel postaviti pred Ančko, sedaj ga je skrbelo, če se bo zvedelo, kako so bežali. Gros pa se je oglasil pri ovčarjih in jih posvaril, naj nikar ne gonijo Podjavor, kjer cel brlog medvedov oblega Vršičnikovo žrebe.

Ob kolena so se tolkli ovčarji, tako so se smejali, ko je odšel. Joža je zložil pa pesem od medveda in psa, Grosa, Šimna in Jaka. Vsi so se je naučili peti in so se namenili, da se ob priložnosti strupeno ponorčujejo iz Višnarjevega.

* * *

Zavoljo dežja in mrzle burje so prihajali ovčarji že med tednom s tropi na Reber. Marko je čakal termina, sobote, in ostal zadnja dva dni sam na Jezercih.

Podlipnikovo Ančko je Markova trma bolela, ker je dobro vedela, da zaradi nje Marko noče prignati domov. Zнала si je poiskati taka dela, da je bila večinoma sama. Nerada se je pogovarjala z drugimi in ni marala, da bi jo kdo opazoval v zamišljenosti: »Nalašč mi nagaja. Naj ga nikar ne skrbi, se mu bom že ognila.«

Spomnila se je, kako so jo pomladi dražili, ko je Marko obesil njeni ovci veliki zvonec: »Ali ga bo prinesla s planine? Morebiti je pa Marko premenil zvonec, saj je tretjinek tudi kravam prevezal vence. Oh —«

Mama je opazila, da Ančki ni nekaj prav, pa se ji ni posrečilo, zvedeti od nje, kaj jo mori: »Z Markom sta si prišla navskriž zaradi Šimna. Saj je bolj prav tako.« Prepustila je Ančko samo sebi. Pri tropu na Jezercih pa je Marko premišljeval, kaj porече Ančki, ko se sreča z njo. Tako in tako in tako. Ko se je pa poslovil od koč, spet ni vedel kako.

Ančka je prepuljevala na njivi korenje, ko je v soboto pripel čez vrh Podlipnikov veliki zvonec. Marko ni zavriskal, ni zatrobil:

»Traa-taaa! Aan-čkaa!«

»Morebiti ne vidi, da sem na njivi?«

Tiho je gnal čez meli na zeleno Reber in zastavil trop v pašo.

Kakor bi hotelo še solnce ponagajati Ančki, je kakor skozi okno posvetilo na Markov trop in se odbijalo od opranih belih voln.

Volkun je veselo oblajeval Manico, ki je prišla naproti bratu in da odžene zvečer ovco in jagnje domov. Otrok je vzklikal tako glasno, da je Ančka slišala na njivo.

Manica je umirila psa, se obrnila proti polju, napravila z rokami trobilo in poklicala: »Aančkaa!« Marko je molčal.

Ančka se ni odzvala Manici, kakor bi je ne bila slišala: »O, ve, ve, da sem na njivi, pa se ne oglasi. Morebiti je pa njemu prav tako hudo, kakor meni. Ali pa še huje.«

Zadela je jerbas in naglo odšla domov. Po jedah so se preletavale in krakale vrane.

Skozi Krnice je prizvonkljal Podlipnikov trop. »Bum, bum, bum,« je pripel veliki zvonec mimo

hiše. Ančka se ni mogla več premagati. Pogledala je skozi onko. Marko je spustil jarce prav takrat skozi lesa na dvor. »Ooo!« se je tiho začudila. Prva je šla njena ovca z velikim zvoncem in ves locenj je bil ovit v zakesnelo gorsko cvetje: »Če mu nisem smela voščiti srečne planine, ko je gnal čez Vrh, ga pozdravim, ko je prignal nazaj v ovčjak. Kdo mi more braniti!«

Odšla je na dvor. Pred podom se je vzel k njej Volkun. Pobožala ga je, pritiskala svojo glavo k njegovi in gledala Marka, ki je zapiral ovčjak.

Marko je šel k njej. Odrinila je psa in ponudila roko ovčarju: »Marko!« Hotela je še reči: »Vesela sem, da si srečno prepasal planino.« Ko sta si pa pogledala v oči, se je nagnila in mu pošepetala: »Ti moj fant!«

Marko je stisnil njeno roko, pogledal naokrog, če ju kdo vidi, spustil robevnicu na tla, potegnil Ančko k sebi, jo objel in poljubil: »Ančka! Deklič moj!«

Podlipnica se je tako začudila, ko sta se Marko in Ančka prismejala v kuhinjo, in je Ančka nesla robevnicu, ne Marko, tako začudila, da je pozabila odzdraviti ovčarju. Obrnila se je k Ančki:

»Kaj nista skregana?«

»Sva bila, pa nisva več in nikoli več ne bova. Kaj ne, Marko?«

»Nikoli več, Ančka.«

»Kaj pa bo Šimen rekel?«

»Briga me Višnarjev. Marko je moj fant.«

»Atu to ne bo všeč,« je pomišljevala Podlipnica.

»Ga boš že pogovorila. Saj si moja mama.«

»Hm!« Podlipnica je skomizgnila z ramami.

Marko pa je prijazno stopil k njej: »Dober večer, mama! Bog daj, mi odzdravite in roko mi dajte, ker sem prignal s planine.«

»Bog daj, Marko!« Tesno ga je prijela za roko, kakor bi mu hotela reči: »Fant, le drži se! Jaz sem z vama.«

V kuhinjo je planil Volkun. Veselo je zacvilil in ni vedel, kateri bi se bolj prilizoval, Ančki ali Podlipnici.

(Dalje v prihodnjem letniku.)

VEM.

Se ti, o mati, k meni sklanjaš
in tešiš žalostne oči?
Bolestne misli ti mi odganjaš?
Si, mati, ti?

Vem: tvoj obraz nad mano čuje
na polih mojih
in trudnega me duša tvoja poljubuje
v divjih bojih.

STEFAN TONKLI.

OČETOVA ZGODBA.

JAN PLESTENJAK.

Bil sem še otrok — o, da bi bil še danes! — ko mi je oče pripovedoval zgodbo iz lastnega življenja. S Sv. Jošta sva jo mahala proti Loki, na božji poti sva bila in čudežno je bil z blagoslovom oroščen najin obraz. Komaj sem racal za očetom; spotikal sem se ob korenine, zagazil v blato ali v jarek in vselej me je oče pokaral: »No, no, pazi vendar, saj si boš še nogo zlomil.« — »Ne bom, ne!« sem odgovarjal s plahim glasom in se moral vsakokrat ustaviti, da sem mu mogel kakor s tal pogledati v oči. Ko je le uvidel, da ga ne morem dohitevali, je umiril svoj korak in hodila sva vštric, da mi je čudno odleglo. Celo za roko me je prijel, da sem občutil vso njegovo raskavo dlan, moja je kar utonila v njej, in mi je govoril. Vse njegove besede so se mi pa zdele tuje, prav take, kot bi jih oče že zdavna hranil v duši za slovesen dan božje poti; takih pri očetu še nisem čul, zato so se mi zagrizle v dušo.

»Poleti je bilo, kaj bo tega, kakih petnajst let, in na Sv. Joštu sem bil. Ustavil sem se pri Končevcu, družbo sem tudi našel in vsak je pripovedoval svoje težave, svoje doživljanje, nekateri so lepšali svoje dogodivščine z odkritimi izmišljotinami, odkritih, v resnici doživelih pripovedovanj je bilo le malo.«

Moj oče ni mogel poslušati izmišljotin.

»Ne vem kako in ne vem kdaj je potekel čas, zvečerilo se je. Pozabil sem na večer, noč šele me je spomnila, da bo treba domov. In sem se poslovil. Mislil sem, no, saj ne bo hudega, po! mi je znana, stokrat sem jo prehodil, slep bi bil lahko, pa bi ne zgrešil smeri.

Noč je bila temna in oblačna; pri prvih korakih me je zazebló v oči, preveč so bile še omamljene od svetlobe luči. Zavil sem po rebri pod Končevcem in bil kmalu na poti in prav nič me ni skrbelo. S palico sem krmaril, odbijal robido, ki se je prevlekla čez pot in previdno stopical naprej, dokler nisem zavil v gozd, koder se mi je zdela tema še gostejša. Napenjal sem oči, da bi vsaj košček svetlobe kje ugledal, pa je ni bilo. Čul sem samo odmevanje svojega koraka in škrtanje peska pod čevlji, zakotalil se je kamen izpod nog. V vrhovih borovcev je zdaj in zdaj zašumelo, plaho in tiho, preko vej se je zaletela sova... jaz sem pa počasi korakal naprej, olupavajoč s palico pot. Zdela se mi je že dolga, vendar ne še pedolga, da bi mogel misliti na zgrešenje poti. Utopil sem se v misli in premišljal sem o svoji mladosti, grenki in kratki, premišljal o svojem poklicu in si očrtaval načrte za nove hleve in novo, udobnejšo hišo, popravljaj v duhu že izgotovljene in karal samega sebe, češ,

to bi bil pa že lahko opazil, kazilo bo lice in je nerodno izpeljano. Starost sem si namišljaj in se pripravljaj zanjo; kako tudi ne, ker v samotnih urah misli najdalje in najhitreje tekó.«

Gledal sem očeta in ga poslušal in ves drugačien se mi je zdel, čudno zavzet in utopljen vase in nehote sem se slisnil močnejše k njemu. Njegove besede, izgovarjane z rezkostjo, so mi brnele v duši v osameli sliki in nisem ji mogel najti pravega mesta in tudi ne pravega lica.

»Ne vem, kaj še vse sem tuhtal, roka je sama in in noga je sama iskala poti in le pri sunkih ob korenine sem se za trenutek zdramil ter se zavedel, da sem na potu skozi gozd in da mogoče nisem več daleč od doma.

Misli so mi šle na zimo in obšlo me je težko občutje: letos je bil slab zaslužek, kaj bo z družino pozimi, ko zaslužka sploh ne bo? Pa naj bo huda zima, pa naj neznansko zamrzuje, še drva bodo pošla, jojmenel! Ti še ne veš, kaj se pravi imeti skrbi, pa Bog, da bi jih ne imel. In sem jel razmišljati, kako bi si izboljšal zaslužek, kje bi se pogodil za nova dela, s kom in kje bi bilo najbolje. Dejal sem si: najbolje je s hribovci. Niso skopi, s hrano ne štedijo in niti ne z zabelo, pri hribovcih moreš delati od jutra do večera in še nisi utrujen, ker si dobro podložen. Na selški strani in na poljanski bi bilo najprikladneje in pa okrog Sv. Mohorja. Tam so res kmetje še ljudje po božji volji. — In to je res. Povem ti, da boš vedel, ravanci so zanič, samo sami bi radi vse pogoltnili, in človek bi jim moral zastoj delati in se ubijati zanje. O, jaz jih že poznam in ne pozabim jim tega! — V duhu sem bil pri hribovcih, korakal pa po gozdu s Sv. Jošta. Zdelo se mi je že, da hodim dolgo, tudi v nogah sem čutil težo in pa žejal me je. Gozd se mi je zdel gost in križema preprežen z borovci in borovjem, pot pa enolična, ilovnato maslna.«

Lovil sem se z mislimi in se nisem mogel razbrati. Plašen sem bil, pa nisem vedel od česa, in prav tako plašno sem se oziral po drevesih in na obronek, katerega nazivajo naši ljudje Babji boj. Bajе so se tam steple ženske in zmagovavke so pod potjo pokopale mrtve bojevnice. Oče je še vedno korakal počasi, tako, da nisem čutil prav nikakršne utrujenosti. Gorelo pa je v meni od radovednosti, kaj bo in kakšen bo konec očetovega pripovedovanja.

»Tema je bila vedno gostejša, prav nikake razlike nisem občutil, če sem zamižal. In zdi se mi, da sem v razmišljanju največ mižal. Tisto je res, da se pri mižanju dá vse bolj napeto misliti. Obstal sem in sem prisluškoval, da bi začul znamenje življenja z vasi, ali da bi čul udarce zvona. Nič. Pa menda nisem zašel? S palico sem otipal pot in uverjei

sem bil, da je prava in sem zopej raztegnil korak. Utrujen sem že bil in sem se usedel ob rob poti. Tla so bila hladna, med vejevjem je zaplahutalo, med borovjem je zasuštelo, sicer pa je bil mrtvaški mir. Zadreml bi bil rad, pa se nisem upal: naj se pprehladim, ali pa naj zamudim službo, škodo bom imel in še delavci mi bodo lenarili.

Nebo je bilo vtopljeno v temo; da bi vsaj kakšno zvezdo zagledal, bilo bi mi laže pri srcu. Sirmel sem v smer, koder bi moralo biti nebo, pa nisem mogel predreti z očmi skozi temo.«

Molno sem gledal očeta in v prsih mi je utripalo in strmел sem v očetovo enakomerno pripovedovanje in bal sem se konca. Zdel se mi je strašen in neizprosen in nisem mu znal ne lica ne imena.

»Kaj ne bo konca gozdu,« je nadaljeval oče, »sem se izpraševal, nikoli še nisem hodil tako dolgo s Sv. Jošta. Kdaj bi že moral biti v Ribniku, pa sem še vedno v bregu. Da bi vsaj do Mlinarja že prišel! Šel sem naprej in čakal, kdaj stopim v ravnino. Toda ni je bilo. Tudi potoka ni hotelo biti, ki teče nekaj pred ravnino.

Hodil sem, če ne več vsaj še eno uro, pa vedno ista pot, vedno ista tema. Obstal sem; mogoče, sem si mislil, vendar že začujem kako življenje in se bom znal usmeriti. Niti ure nisem čul, niti psa, le šumljanje v vrhovih borovcev.

Janez! je zategnjeno, zamolklo jeknilo med debli. Presunilo me je in nisem vedel, kaj naj počnem. Tuj mi je bil glas, tako tuj, da sem dvomil, če je človeški.

Kaj je? sem sunkoma odgovoril. Moj glas se je razlegnil po gozdu in utonil v daljavi, odgovora pa ni bilo.

Janez! je še bolj zategnjeno in ubilo pretrgalo čez nekaj časa tišino. Nisem čutil strahu ne groze, naprej pa le nisem mogel, kaj šele, da bi si znal tolmačiti zagonetni klic sredi noči in teme. Kdo naj me kliče, zakaj? Klic ni bil ne blizu ne od daleč, bil je tako sam zase, da mu nisem znal ne smeri ne izhoda.

Kaj je? Tukaj sem! se mi je skoraj nehote izviló, samo, da bi udušil občutek, ki me je tlačil k tlom in mi jemal razsodnost. Med drevjem se je oglušil moj klic, bil pa je toliko močan, da bi čudežnega neznanca dosegel. Ali odgovora ni bilo, niti šuštenja. Prisluhnil sem: zdaj in zdaj začujem njegov korak, ali me še pokliče, bogve kdo je in odkod. Pa ni bilo ne koraka in ne neznanca. Bil sem sam in tema okrog mene in nad menoj. Otresti sem se hotel težkih misli, tiho, polslišno sem stavljaj korake po poti, hotel sem čimprej v dolino in od tam sem skoraj doma. Take tišine še nisem doživel in tako močne želje po domu tudi ne.

Janez, kam greš? se je nenadoma razleglo in lo čisto blizu mene, rekel bi, niti korak od mene. V glasu je bil očitek, je bilo pomilovanje in v klicu je bilo usmiljenje, dasi je bil klic kot klic iz nepoznanega sveta.

Nisem mogel do glasu, samo obstal sem in čakal v otrplosti, kdaj stopi predme tujec in mi razodene, kaj hoče. Ni bilo najmanjšega šepeta. Nič se ni premeknilo v temi... Stal sem nepremično, nog nisem niti čutil, niti rok, samo glava mi je bila težka, kakor opojna. Misli so se križema lovile v glavi, vse brez začetka in konca, nastajale so komaj jasne in se izgubljale in nisem jim znal ne namena ne pomena, in komaj je ugasnila ena in se porodila druga, pozabil sem na prejšnjo. Čutil sem, da mi je vroče, in vendar je bila noč hladna.

Stal sem na poti in bogve zakaj. Zdi se mi, da sem moral stati.«

V meni je vse utripalo in prej nepojmovane podobe so vstajale pred očmi. Klic mi je brnel po ušesih in nisem mu vedel pomena; grozo sem čutil v njem in že misli nanj me je bilo strah. Oče se mi je zamislil in oklenil bi se bil rad njegovega vratu.

»Topiti se je jela tema, občutil sem hipec svetlobe, še popolnoma nerazločne, dokler nisem ločil pola od dreves, drevesa od drevesa, videl samega sebe in tujo pot pred seboj in pa breg. Na bregu, ne daleč od mene je bila poseka in s poseke sem šele spoznal, kam me je zavlekla noč. Spodaj, kake pol ure se je že solnčil Crngrob, pod Crngrobom Sorsko polje.«

»Kdo Vas je klical, oče?« sem ves v drgetu dahnil v očeta.

Oče je nekaj trenutkov pomolčal.

»Bog!«

»Bog?« sem se začudil.

»Res, Bog. Proti breznu sem taval, pa me je poklical.«

Oče je kakor presunjen molčal; jaz tudi.

Danes, ko nisem več otrok, dasi bi bil rad večno otrok, se mi zdi, da v srcu čujem večkrat klic, kot ga je čul oče: »Janez, kam greš?« Pride nenadoma, ob uri bridkosti, ob uri razkošja, kadar se ga najmanj nadejam.

In še danes krožijo misli okrog tega klica: »Janez, kam greš?«, ki je poln usmiljenja, poln pomilovanja in groze.

JESENSKA.

Tam na griču
breze tri stojijo,
iam na brezah
gnezda tri visijo.

Ali breze
gole so vse tri,
tudi v gnezdih
več mladičev ni —

JANEZ PUCELJ.

DEKLICA Z JAGODAMI.

LOJZE GOLOBIČ.

Od vseh stolpov je zvonilo k zadnjemu Marijinemu večeru. Majski zvonovi zvone toplo in pobožno, kot bi večno molitev molili. Njih pesem se je prinesla na mehkih perotih skozi okno in me zvala, zvala. Sunil sem rumene liste z računi in uradnimi, mrzlimi besedami v miznico in stopil na ulico. Tam so obrazi od včeraj: zavešeni v molčanje, morda trpki od spoznanja, kes seka v srcu; ali trepeti v njih čakanje na večer in zato oči vabijo, vabijo...

K Svetemu Vidu sem se obrnil, tam najbolj doživljam trpljenje fihih duš. Sami siromaki, bosí in v krpah, od vrat do lece, se trkajo na prsi: »Odpusti, Gospod nebes in zemlje, nevrednim, da smo v Tvoj hram stopili. Nimamo čižem; nimamo belih sraje in ne čemerja čez ledja. Samo ubogo srce imamo, ki Te ljubi in je za te rado bičano. Le toliko nam daj, da se razgovorimo tu s Teboj o svojem križu, potem zopet gremo pod šibe...«

Rad romam k Svetemu Vidu, od njega se vedno vračam brez križa.

Krenil sem na drugo ulico. Na oglu stoji petnajstletno dekle in objema v naročju šopek jagod. Pravkar je prišla iz gozda: noge ji je opisalo trnje s krvjo, pšenične kodre ji je razmršilo in vrglo prek ramen in prsi; od krila, ki je bilo nekdanj belo, a pozneje pošito z živimi krpami, visijo zaplate.

Tako je stala ubožica na javni ulici kot v kazni in sramoto in plaho šepetala: »Izvolite jagode!«

V oči sem jo pogledal, ki so bile še tako rosne in polne vere, kakor da ni še nikogar na svetu videla kot svojo mater in sestre. Verovala je, da bo nekdo prišel, ki ima usmiljene oči in bo kupil jagode. In nanj je zvesto čakala.

»Boste Vi kupili, gospod?«

Tako verno je uprla vame otroške oči, da bi moral kupiti, pa naj bi denar izgrebel iz zemlje.

»Bom kupil, dekle, vse do ene jagode ti vzamem. Pa kaj drhtiš, ali ne čutiš solnca?«

»Čutim, gospod, ali lačna sem; pri nas smo vsi lačni: mama in jaz in Miško; tudi Šaša je bila, pa je ponoči v zibeli umrla; mama ji ni več mogla dati hrane.«

»Kje imaš mater?«

»V baraki za mestom. Tesno nam je in temno. Imamo samo line v steni. Mama leži v kotu in že ves dan molči; Miško je vikal do danes, da je gladen, od davi pa le plašno bega z očmi, vije usta, krči noge in roke. Jaz sem pobegla iz barake v lozo, da nabere jagod in dobim zanje kruha.«

»Pa zakaj ga oče ne kupi!«

Strašno grdo je moralo zveneti to moje vprašanje, da je deklica takoj utihnila. Tako domače mi je odkrivala svojo bedo, kot bi ji bil brat; zdaj pa se ji je glavica zlomila in kri se ji je gnala v lica. Ali še sem rekel:

»Oče bi moral dati kruha svoji deci, pa če bi iz kamna moko mlel.«

Tiho je tedaj razodela: »Nimam očeta.«

»A! Je umrl?«

»Ne vem. Nikdar ga ni bilo k nam.«

In vnovič mi je verno v oči gledala: »Samo neko noč, ko ni bilo kosca kruha v hiši, mi pa smo ihtali zanj, nam je mati govorila o ateju, da je lep in dober in da na tujem koplje rudo. Vrnil da se bo bogat in tedaj bomo šli v novo hišo in bomo oblekli nove obleke in na svetlih vozeh se bomo vozili... Pa to ni resnica, kajne, gospod! Le mati tako pravi...«

Dvoje nedolžnih oči je na mojih ustnah željno iskalo. O, jaz pa nisem vedel, kako bi rekel, da bi ji lepa sanja ne umrla, tako mi je žalost davila srce; za ime sem jo vprašal.

»Mare sem,« je odgovorila.

»Čuj, Mare, vse šope kupim, pa tako, da boš nesla domov vse jagode in še hlebec kruha; velja?«

»Oj, gospod!«

Že so ji pozabile oči na vprašanje o očetu, mater so gledale, kako ji bo, ko prinese hlebec domov. Tako sva stala:

Ona s šopi jagod zvesto sledi mojim rokam kot dete, ki čaka božičnega daru. Jaz pa vrčam po žepih od suknje do hlač in nazaj, vedno nestrpneje, vedno nemirneje; lica so se mi zalivala z vročo krvjo. Obračam žepe, morda je moj zaklad kje v kotu skrit: deset dinarjev sem prejel kot mesečno plačo; ko so mi jih izročali, so očetovsko svetovali, naj si kupim najpotrebnejše reči. Pri vojakih so vse reči najpotrebnejše; vendar sem čakal na ono, kar bi bilo potrebno nad vse vojaške potrebe. Danes je prišlo. Oj, vse bi dal, ali žepi so goli: ubogi bankovec je izginil... Kam? Kako? — Ne vem. Ni ga več.

Ljudje, ki so gledali, da išče mlad vojak denar za tuje dekline, so grdo mislili, to sem čutil, pa kdo bi zameril grdim ljudem za grdo misel... Le to me je ključalo v srcu, da nisem mogel dati tej ubožici denarja za hlebec; zdaj pa naj čaka na ulici še naprej, da pride bogat dedec, ki ji stisne dinar za vse — in nihče ne bo grdo sodil...

»Mara, rad bi ti dal, pa nimam. Ali sem izgubil ali so mi ukrali...«

»Gospod, Vi bi mi dali, verjamem, tako dobre oči imate.«

Okrenil sem se, da grem; takrat pa stopi k njej star, v obraz razjeden žid — koze so ga zgrizle —

in zabode oči v deklico in kupuje... Odšel sem. Še enkrat sem se ozrl od daleč in videl, da deklica drobi za starcem in nosi jagode. Ves sem se zgrozil v ostudni slutnji, da sem se moral s silo odtrgati z mesta.

* * *

S polja sem se vračal kraj loze. Že se je vse nebo užgalo, same večne luči so gorele pred božjimi vrati. V drevju je tiho zašustelo, čuk je veslal med vejami, slavec je pel v grmovju in lisjak je lajal od rebri. Od zemlje in drevja in neba pa se je točilo tako sočno ozračje, da bi ga v korec zajel kot vode iz korita.

Po drobni stezi kraj gozda sem spel v mesto. Tam pod gabrom je zafaknjen v zemljo kamenit križ, ves zglodan od dežja. Tja moram, da vidim prvi križ na hrvatski zemlji. Oj, pri nas rasto »bogci« kakor drevje ob potih in stezah.

Od nekod jekne bolen vzdih. Slavec je umolknil, čuk ne plava več med drevjem, lisjak, kot bi se v zemljo vdrl — nikogar nikjer, samo pridružen jok: »Oj, mati, oj mati!«

Pod križem kleči dekle, ga tesno objema in ihti v mrzli kamen: »Oj mati, kaj mi je storil, oj mati, oni grdi človek... oj, oj...« Sirotica Mare ječi...

»Prokleti!« sem siknil skozi zobe in ves bolan omahoval proti mestu.

IZ ANATOMIJE.

O RAZLIKAH V CELIČNIH OPRAVKIH.

DR. JANEZ PLEČNIK.

Novorojenčki smo si bili v splošnem močno slični; v nebogljenosti smo bili še prav posebno enakošni; oči so nam blodile brez vzajemnosti, pa nismo v prvih urah in dnevih dosti več videli kot same temnejše in svetlejšje in barvaste pege; slišali smo klice in ropote, brigali se pa nismo ne odkod prihajajo in ne kaj pomenijo; kaj enaki smo bili po močeh in potrebah; imeli smo torej v vsem eno »lice«.

Vse le-to velja samo v celem, velja le za novorojenčke »po pravilu« (normalno) razvite; saj vsak nas pozna otroke, ki so se rodili »ne po pravilu« razviti, ki so kazali že ob rodu posebnosti. Angleški kralj Richard III. (Shakespeare je napisal igrokaz »Richard III.«), slavni pa tudi zloglasni francoski državnik kardinal Mazarin (Giulio Mazarini), francoski kralj Ludvik XIV. (»Veliki«; 1643—1715) in eden vodnikov francoske revolucije Mirabeau (r. Mirabó; 1749—1791) — zgodovina poroča to — so imeli kot novorojenčki že spodnje sekavce. — Le-taki in slični slučajji so redki pa pravimo, da niso »po pravilu«, da niso »normalni«; kar prav »proti pravilu« pa tudi niso — saj naj človek ima spodnje sekavce. Bolezen

taki pred časom razvili zobje pravzaprav niso, po pravilu pa tudi niso — pa govorimo o posebnicah (Caf; etwas Besonderes) v razvoju; pri le-onih slučajih tiče posebna pohišeč razvoj (eine eilige Entwicklung). Posébnice v telesnem razvoju oziroma razvitku, posébnice v poteku bolezni, pa kar vse v naruri opazne posébnice imenujejo tudi anomalije in tudi abnormitete. Dokler jih poslušáš, se ti zdi, da jim pove anomalija drugo od abnormitete; primi jih pa za brado pa preglej jim usta pa vidiš, da leži tam eno ter isto v dveh cunjah. »Anomalija« in »abnormiteta« sta obe tujki (ena je grška, druga je latinska) in pove ena: »ne po pravilu« in pove druga: »ne po pravilu« in sta le-oni tujki Slovincu kar nepotrebni in sta — kot kaj rade vse tujke — pogosto krivo prerošstvo. Egon Friedell — znan, da slovit nemški žurnalist pripoveduje, kako dobra je izraznost in prednost grškega jezika, pa Friedell ugotavlja, da je prav grški jezik skoraj brez tujk. Nas Slovencev je malo, Grki pa tudi niso padali čez robove svoje dežele pa so znali veliko, skorej vse povedati »po svoje«. Mož, ki sem se menil z njim o vsem tem, mi je rekel, da bo vzrok precej tam fičal, kjer fiči vzrok silnosti italijanskih umetnikov. Vsak italijanski slikar in slikarček, — tako mož — kipar in kiparček se je neprestano trudil in je skušal to, kar so drugi že izrazili, še enkrat in »po svoje« povedati; pa ni čuda — tako mož —, da je iz te vseobče pridnosti in iz vseobčega hotenja končno vzniknil sam Michel Angelo. Stavke sem napisal onim v razmišljanje, ki čutijo pri meni prenapeto in nepotrebno besedno snažljivost (purizem).

Otroci smo se razvijali in smo se pri tem spreminjali; prej enakošno »lice« se je porazšlo v razna »lica«. Poraznoličili smo se po dveh poih: pokazale so se dedne oziroma (na nas) podedovane lastnosti — saj nismo otroci enih staršev — in pridobili smo iz druge strani (z vajo) lastnosti ali pa so (pri zanemarjanju) lastnosti pri nas okrnele.

Vsak nas je končno postal poseben skupek lastnosti in si je priboril in poiskal skupku primerno mesto v človeški družbi. Pri nekih od nas so vse lastnosti zastale v razvoju pa so ostali ubogi na telesu pa tudi v duhu — njih je sicer nebeško kraljestvo, na zemlji pa jim človeštvo drage volje ne daje prostora in jih uporablja kot težake tam, kjer bi bila živinčeta predraga.

Pri nekih od nas so se lastnosti razvile ubrano (harmonično) in zadostljivo in toliko prospešno, da so postali uporabni za vsakdanje življenjske naloge; postali so rokodelci, trgovci, advokati, zdravniki, poljedelci, živinorejci, vsake vrste »nastavljenci« (uradniki); neki od le-té vrste se časih napihnejo, se postavijo in vzpno »na prste« pa postanejo — za kako dobo — vidnejši; v celem pa so in ostanejo človeki te vrste: človeki »po pravilu«.

Pri nekih od nas se lastnosti niso razvijale vse po enem merilu: neke lastnosti so zaostale, so zamrle ali pa niso prišle do dejavnosti in so

jih dušile, morile in senčile druge bohočno razrastle lastnosti, sočne in časih neusmiljeno zdrave v koreninju, korenikovcu in v vsem deblu, zdrave in silne v vejah in vejicah gor do konic in listov; iz le-tákih človekov so nastali (pravi) umetniki, slikarji, kiparji, muziki, stavbeniki, pesniki. Le-táke — ne »po pravilu« pognale — lastnosti ocenja »po pravilu« razviti kot »pisano pazderje« ali »pisano petelinje perje«, vendar mu je bleskot pisanega pazderja in perja stalna in silna vaba. »Po pravilu« razvit človek kupi torej časih tako pazderje ali tako petelinje perje, ga, kar se le da, slabo plača, dobro pa si zapomni, kje živi tak »pazderjenos«, tak »petelinjerepec«. Umetniki — menim le prave umetnike — ne odmro po smrti vsi: njih pisano »pazderje« in »petelinje« ostane; človek »po pravilu« spozna po umetnikovi smrti, da sta »pazderje« in »petelinje« umetnine in da sta dobra roba; roba, ki jo moreš prodajati, ki moreš z njo kupčevati — pa se človeku »po pravilu« užali: z vsemi močmi budi »someščane, soobčane, sorojake in sploh ves svet; ukrenejo naj vse, da vsak in vsepovsod vsaj po (umetnikovi) smrti razpozna njega velikanstvo in da mu (umetniku) vsaj po smrti postavijo skromen spomenik.« Človeki »po pravilu« to slišijo in v srcu se jim premnoštvo misli zarodi: spomenik; prodaja in kupčija betona, lesa, kamenja; odbor za postavitev spomenika; odborniška mesta; mesto »predsednika«; banket; red.

Nekim od nas — redkoma sejanim — se razvijajo vse lastnosti ubrano in se povzpno do viška sijaja: prozorni postanejo in jasni in blesteči in svetijo samim sebi po lastni prozornosti in jasnini; za vsako delo pripravni so v vsem, vsem in povsod vodniki; solnca so in kar nikdar solnčne ure, ki kažejo le, dokler jih solnce ozarja.

Razmeril sem človeke in jih pospravil v štiri skupine; vse to na urno, pa bo vsakemu jasno, kako jih nisem meril z mernikom (der absolute Masstab) in sem jih meril s prav vsakdanjimi merili; pa marsikdo z razmeritvijo ne bo zadovoljen. Nezadovoljni naj si napravijo vmesne razrede ali pa naj se pomaknejo v višji razred; na stvari sami se po »višjih« razredih in »višjih« kategorijah ne bo bogvekaj spremenilo. Stavki so poudarili le razliko med človeki in so poudarjali, da ti dá človeška družba mesto, ki odgovarja skupku tvojih lastnosti. Le-tá poudarek nam bo prav sedajle.

Vsak nas ima okrnjene, malo razvite lastnosti, pa se mu je pogosto opreti na soseda, ki nima le-tistih nedostatkov. Zavedamo se lastnih nedostatkov po večini le temno.

Obče je znano, da neki ne ločijo barv, da vidijo, da pa ne vidijo barv in da so slepi za barve; oni ne razločajo rdečega od zelenega, od rumenega, od plavega, od vijoličastega (vijoletnega).

Dunajski dijaki smo svoje dni nad vse radi uganjkovali. Starejši so znali posebne, kozoroge uganke pa so jih imeli pripravljene za nováke. Ena le-teh uganek je bila tale: »Leseno je, zeleno je, na veji visi pa poje. Kaj je to?« Uganekar je resno govoril in resno gledal pa je bil uganjavec scela zmeden in je priznal, da uganke ne more rešiti. Uganekar: »To je pač lahko — to je sléd (Háring, slanik »arnk«), izrezljan iz lesa in zeleno »poštrihan« pa na vejo privezan.« Užalilo se je uganjavcu in se je uprl: »Pa poje? zakaj pa: p o j e ? — pa je uganekar pojasnil: »To pa zato, da je težje uganiti, saj bi bila uganika sicer prelahka.«

Na vse to sem se spomnil, ko mi je bilo treba napisati »vijoličastega (vijoletnega)« in sem pogledal v Pleteršnika, kako je besedi zapisati. Za »vijoličast« sledi (v Pleteršniku) koj »vijuga«, pa mi je zmanjkala »vijolina«; »violino« in »violončel« je pa pisati (Pleteršnik) prav letakó in je pisati »dialektika, diadem, diagnostičen« in je pisati »korijander«.

Sive se zde vse barve le-ónim za barve slepakom; barvana slika je njim kot je nam fotografija: zbor temnejših (črnkastih) in svetlejših (sivkastih) lis. Zdravniki označajo le-té za barve slepake kot daltoniste in pravijo za barve slepaštvu daltonizem.

Za barve slepaških (daltonistov) nas ni malo; na 20–30 moških pride po en tak slepak (ženske za barve slepaške so redke), pa kar nihče nas se (sam ob sebi) ne zaveda nedostatka. Danes se rije vse v »golove« službe, pa silijo možje tudi k »železnici« in torej preiščejo vsakega prosilca za železničarsko službo pred sprejemom, če ni »daltonist« (za barve slepak); zadeva je umevna: saj uporabljajo pri železnicah — predvsem v nočeh — barvaste luči za prometna znamenja; skoraj vsi daltonistični prosilci zvedo šele pri teh preiskavah, da so za barve slepaki. Za barve slepaki ne dobe službe pri železnicah in jo le za barve čuljivi dobe: družba kot celota postavi torej človeke na mesta, ki so njih lastnostim primerna.

Obče je znano, da so časih ženske nad vse čudno, da so nekam »kričeče« napravljene; pa se ljudje čudijo: kaj nima oči? in pri omoženih povprašujejo: kaj je mož slep? — pa je mogoče, da imaš opraviti res z za barve slepaki. — Najdeš tudi med slikarji daltoniste, pa je umevno, da le-ták za barve slepaški slikar »čudne« barve uporablja.

Gluhaki (Caf) so za marsikatera dela prav uporabni; za muzikanta niso in ne boš postavil gluha za nočnega čuvaja.

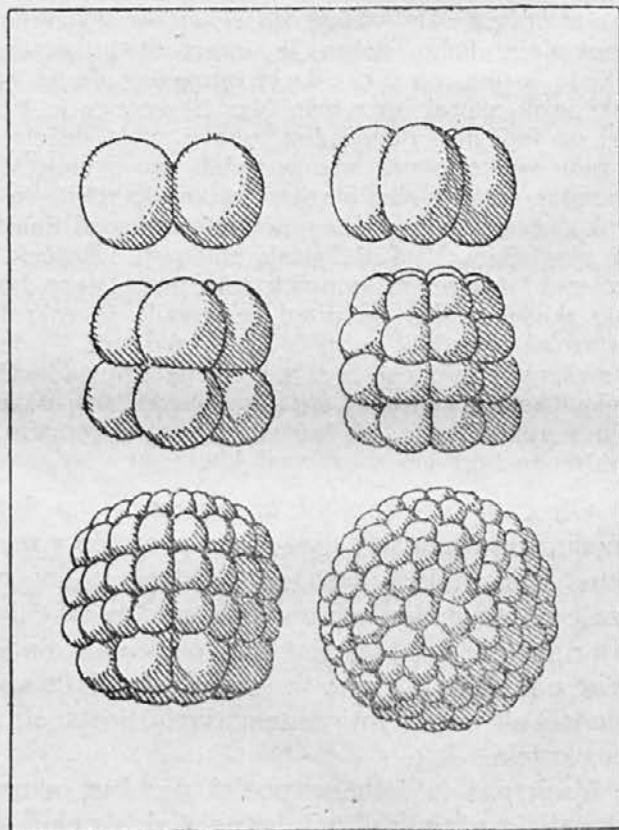
Človek brez vonja in slaja (okusa) ni za v kuhinjo — to smo ob dobri priliki že omenili.

Slabovečnejši za drvarja, pa kar sploh ni za težka dela.

Vsak ve za obilo takih primerov pa ne kaže le-téh na gosto naštevati in na široko razpredati; naši omenki so bili le opozorila, da človeška družba uvrsti človeka tja, kamor po lastnostih spada.

Naše telo nastane iz ene (posebne) celice. Govorili bomo o stvari kedaj kesneje; bravec jo sprejmi za danes kot dejstvo ter kot resnico, precej v podrobnem preiskano.

Vsak nas je bil torej celica, ki je imela (celično) telo, (celično) jedro in (celično) centralno telesce. Iz le-té (ene) sta nastali dve, so nastale štiri je nastalo 8, 16, 32 novih celic; iz nje je nastalo vse naše telo, so nastale celice vseh naših telesnih udov (kože, krvi, mesa, kosti, jeter, črevja, ledvic, živčnega mozga): mi smo vzniknili iz le-té celice pa jo označimo za vznikno celico.

Podoba ti kaže, kako si predstavlja nastanek in pa medsebojno lego celic, nastalih iz vznikne celice. Vidiš dve celici (vznikna ima ob vrhu neznačno molino), 4 celice, 8 celic, 16 celic — kupček celic (Amphioxus; Corning). Podrobnosti celic niso vidne.

Kake lastnosti ima pač vznikna celica? Naše telo kaže dvoje prav vidnih lastnosti: giblje se in čuti — pa bo vznikna celica imela pač tudi te dvoje lastnosti. Te lastnosti sta tudi res opazni: v vznikni celici vidimo (z mikroskopom) gibanja in vidimo, da zavisé le-tá od zunanjih vplivov — in torej vemo, da vznikna celica (kakorkoli že) čuti. Rekli smo že (Mladika 1928, št. 4), da vse »celice«, da vsi zložniki našega telesa: jejo, pijejo, da se gibljejo, da imajo prednike pa potomce, da nastajajo in umirajo, da imajo odpadke, da čutijo, da se med seboj vežejo, da se med seboj pobijajo, da drug drugega žro in se zastrupljajo in da tudi pomagajo drug drugemu in smo rekli: da imajo

zložniki telesa tudi nepopolnosti in da so neki čez vse druge čutiljivi, neki pa čez vse druge gibljivi. Iz ene vznikne celice nastanejo torej nove celice, ki so si v marsičem kaj malo podobne — »lice« vznikne celice se je torej v potomcih »različilo«. Kaj je o le-tém s pridom povedati?

Vznikna celica je ena; ona je sama pa je vse njeno površje predano (precej) enakomerno zunanstvu. Od zgoraj, od spodaj, od strani — od vsepovsod vpliva zunanstvo na celico enakomerno. Iz vznikne celice nastane nova, druga celica in ta se tišči prve, rodne, vznikne celice; prirastla je na vznikno celico. Vznikna celica po nastanku druge celice torej ni več od vseh strani enakomerno predana zunanstvu. Vznikna celica je ob stiki s celico potemko, je ob stiki z na novo nastalo, drugo celico ločena od zunanstva — pa je tudi potemka ob stiki z vznikno celico ločena od zunanstva. Celica je po celici do neke mere varovana škodljivih zunanjih vplivov pa je do neke mere tudi oškodovana, saj s strani, ki se je druga celica tišči, ne čuti tako jasno kot od ostalih strani in (zunanja) hraniva tam ne pronicajo vanjo tako urno kot skozi ostalo površje. Dve celici skupaj, dve zrastle celici tudi nista v fisli meri gibljivi kot je ena sama: ob gibnih celica nosi (prirastlo) sosede in ji je peza sosede v o viro. Odnosaj med zrastlima celicama je nekam tak kot ga vidiš pri zrastlih (sijameških) dvojčkih in ga vidiš pri (dveh) drug ob drugega privezanih človekih.

Istočasno rojena otroka ene matere sta dvojčka. Dvojčka sta časih zrastle, pa jim pravijo sijameška dvojčka. Si am je obsežna država v Indokini. Tam sta se rodila dvojčka-brata (l. 1811), ki sta bila zrastle in ki so jih kazali po svetu kot razvojno posebnico do njih smrti (1874). Odtod oznaka »sijameška« dvojčka za zrastle dvojčka.

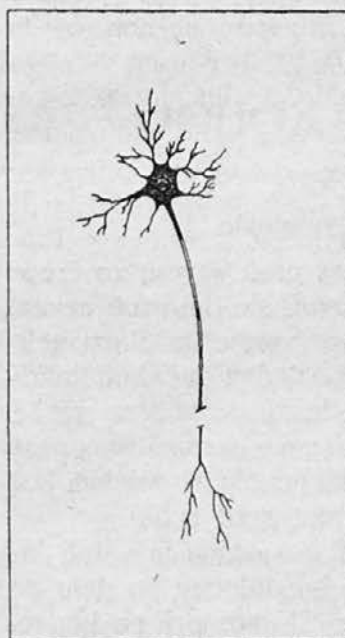
V zadrego in kar v resno zadrego pridejo celice, ki je njih mnogo zrastlih, ki je njih nastalo 32, 64, 128 itd. Celice so zbrane v oblast kupček in je seveda nekaj celic v sredku kupčka zakopanih, med sosede vgreznjenih, od sosed krog in krog obdanih — pa so naše zakopanke, vgreznjenke in obdanke kar ob ves stik z zunanstvom: nimajo solnčne osvečave in ogreve, okoliška vlaga jih ne napaja in valovja zraka jih ne osvežajo. Pa pride med celicami do domenka: neke celice v skupku polené, kar več se ne gibljejo in se le po potrebi prehranjajo in le čujejo. Le-té za čujnost predvsem pripravne celice se pomaknejo na površje celičnega kupčka, se tam porazvrste, se medseboj poiščejo in se druga z drugo pososedijo. Te soseske čujnih celic žde v površju celičnega kupčka in čujejo na okolstvo: ena soseska čujnih celic pazi na zvočne tresljaje; ena na one svet-

lobe; ena na električne valove; neke soseske čujejo na okoliško (snovno) sestavo (torej na okus in na vonjavo okolice). Vse, kar te celice čujejo oziroma čutijo, torej vsak posamezen svoj opazek poročajo te čujne celice tistim celicam, ki so ostale sredi kupčka in ki so zanemarjale čujnost in ki se jim je razvila pred vsem gibnost.

Vtis, ki ga dobi čujna celica iz okolice, iz okoliških sprememb, imenujemo čutek. Čujna celica, ki pade nanjo svetloba, dobi torej čutek svetlobe. Svetlobi, ki dobi čujna celica po njej vtis, pravimo dražilo čujne celice. Pravimo torej: dražilo (svetloba) vzdraži čujne celice; vzdražek čujne celice imenujemo čutek. Čujna celica — tako smo rekli — poroča gibnim celicam, da je vzdražena po svetlobi, sporoči jim, da čuti svetlobo, sporoči jim, da ima čutek svetlobe. Čujna celica doda temu sporočilu: v koliki meri čuti svetlobo; sporoči torej: je ji li svetloba prijetna, je ji li neprijetna. Gibne celice so sestre čujnih celic in one vedo, da so njih sestre, pa premišljajo ob sporočilu takole: čujne celice poročajo, da je svetloba zanje same kar pravšna; čujne celice so naše sestre — pa bo to, kar je zanje pravšno tudi za nas pravšno — in gibne celice se ne zganejo.

Gibne celice so sestre čujnih celic in one vedo, da so njihove sestre; pa premišljajo ob sporočilu takole: čujne celice poročajo, da je svetloba zanje same premočna; čujne celice so naše sestre, pa svetloba, ki je za naše sestre premočna, tudi nam ne bo v prid — in se gibne celice stezajo in raztezajo, dokler ne prevagnejo celičnega kupčka tako, da jim čujne celice sporoče: sedaj je pa svetloba kar pravšna.

Neke čujnih celic so čujnejše od sosed pa pravimo, da čutiljivost ni pri vseh čujnih celicah ena ter ista. Pri nekkih čujnih celicah pomro končno gibne sile skoraj povsem, pa prevagne mogočno njih čutiljivost. Le-té celice spre-

Podoba kaže živčno celico: jedro celice vidiš in telo celice; telo kaže protoplazmovo iztezke; eden le-téh (navzdoljni) je nad vse dolg; tako je dolg (50 cm do 1 m), da ga ni mogoče vsega narisati, pa mu je risar dober kos izrezal. Prav s temi »dolgimi« iztezkami so »živčne« celice z »gibnimi« ali »gibalnimi« v sliku.

jemajo poslej prav samo čutke, poslanejo pre- jemavke čutkov, so čutilke ali — saj so udje telesa — (telesna) čutila.

Čutilke (Sinneszellen) ali (po naše) telesna čutila so torej celice, ki vodijo sprejete vtise h gibalnim celicam in ki gibalne celice obveščajo o okoliških spremembah. Obveščene celice uravnajo svojo dejavnost in tvornost, sporočenim od čutil.

Gibalne celice leže (časih) globoko v telesu in leže čutilne celice (čutila) na površini telesa (v zrklu, v nosu, na površju jezika, v ušesu, v koži) pa ostanejo čutilne celice vseskozi v stiku z gibalnimi celicami: od čutilnih celic se spenjajo do gibalnih celic nad vse nežni, nitasti protoplazmovi iztezki in se le-téh končniki tišče gibalnih celic.

Živa stvar kaže smotrno ohranjevanje samega sebe: vržem kos vapnenca v jesih, pa ga jesih razjeda, vapnenec se ne brani, on ne »uide« iz jesiha; pa vržem živo stvar v jedkovicu, pa mi živa stvar uhaja iz jedkovice, ona se smotrno rešuje.

Čutilne celice in njih iztezki so, ki pouče živo stvar o jedkosti tekočine in ki poročajo gibalnim celicam, kako se je gibati, da uidejo kar najprej iz nevarne jim jedkovice: pa imenujemo čutilne celice in pa njih iztezke »živce«.

»Živec« je — povsem — posrečena oznaka, ki zadene stvar tako pravilno in ki stoji tako visoko nad oznakami (za živec) vseh evropskih neslovanskih narodov, da naj Slovenec ginjen poljubi roko tistemu, ki je »živec« kot prvi povedal in napisal našemu narodu.

KRALJ ALKOHOL.

JACK LONDON. — Iz angleščine prevel JOS. POLJANEC.

Šestnajsto poglavje.

Od Boninov smo dirjali proti severu za čredo tulénov, ki smo jo zasledovali sto dni proti severu v ledenomrzlo zanohtljivo vreme in skozi velikanske megle, ki so nam po teden dni vkup zakrivale solnce. Bilo je divje, težko delo, brez pijače, brez misli na pijačo. Nato smo vozili južno proti Yokohami z velikim plenom nasoljenih tulénjih kož in bogatim plačilnim dnevom pred seboj.

Silno sem si želel biti na suhem in videti Japonsko, toda prvi dan je bil določen za delo na ladji in šele na večer smo šli mornarji na kopno. In tukaj je, kakor je bil ustroj stvari in vse življenje uravnano in so možaki urejevali medsebojne zadeve, kralj Alkohol iztegnil roko in me prijel pod pazduho. Kapitan je bil dal lovцем denar za nas mornarje in lovci so v neki japonski krčmi na nas čakali, da pridemo ponj. V rikšah smo se peljali do krčme. Naši fantje so jo bili kar zasedli. Pijača je tekla. Vsakdo je imel denar in

vsakdo je plačal. Po sto dneh težkega dela in popolne vzdržnosti od pijače, v izbornem telesnem stanju in zdravju, prekipevajoč od dobre volje, ki so jo red in okoliščine dolgo dušile, je seveda vsakdo hotel spiti kozarček ali dva. In potem smo si hoteli ogledati mesto.

Bila je stara zgodba. Piti je bilo treba tolikrat in tolikrat, ko nam je topli čar plal po žilah in nam razvezal glasove in čustva, smo spoznali, da ni čas, da bi delali posamezne razlike, da bi s tem tovarišem pili, z onim pa se branili piti. Vsi smo bili tovariši, ki smo skupaj prestali napore in viharje, ki smo vlekli za iste vrvi, ki smo zamenjavali drug drugega pri krmilu, viseli drug ob drugem na isti prečki jadra, ko se je pogreznila v valove, in se ozirali, da bi videli, koga je zmanjkalo, ko se je zopet vzdignila iz vode. Tako smo pili z vsemi in vsi so plačevali; naši glasovi so narastli in spominjali smo se neštetihih dobrih del tovarištva in pozabili na svoje spore in prerakanja in vsakomur je bil vsak najboljši tovariš.

No, noč je bila še mlada, ko smo dospeli v tisto krčmo, in tista krčma je bila vse, kar sem tisto prvo noč videl od Japonske — krčma, ki je bila prav močno podobna krčmi doma ali kjerkoli drugje na svetu.

Dva tedna smo ležali v yokohamski luki in precej vse, kar smo videli od Japonske, so bile njene krčme, kjer so se shajali mornarji. Tupaťam je kdo izmed nas z bolj razburljivo pijanostjo izpremenil enoličnost. V takem stanju sem nekoč izvršil pravo junaštvo, ko sem v neki temni polnoči splaval na ladjo in legel lepo spat, med tem pa je obrežna policija iskala moje truplo po vsej luki ter kazala mojo obleko, da bi dognali, čigava je.

Morebiti — tako sem si domišljjal — so se ljudje zavoljo takih reči opijanili. V majhnem obsežju našega življenja je bilo to, kar sem bil storil, znamenit dogodek. Vse pristanišče je govorilo o njem. Več dni sem užival slavo med japonskimi čolnarji in po krčmah. To je bil znamenit dogodek. Bil je dogodek, ki si se ga moral spominjati in s ponosom govoriti o njem. Še danes, po dvajsetih letih, se ga spominjam s tajnim žarom ponosa. Bil je sijajna točka, prav kakor so bile sijajne točke, ko je Viktor podrl čajarno na Boninih in ko so pobegli mornarski vajenci mene oplenili.

Značilno je, da mi je bil mikavni čar kralja Alkohola še vedno nekaj tajnostnega. Bil sem organsko tak nealkoholik, da me alkohol sampo-sebi ni mikal; kemične reakcije, ki jih je povzročil v meni, me niso zadovoljevale, ker nisem imel nobene potrebe za tako kemično zadoščenje. Pil sem, ker so pili možaki, s katerimi sem bil, in ker je bila moja narava taka, da si nisem mogel od-

reči, da bi bil manj možaka kot drugi možaki pri njihovi najljubši zabavi. Še vedno sem imel sladke reči rad in sem si o samotnih prilikah, ko ni bilo videti žive duše, kupil bonbonov.

Ob veselem petju smo dvgnili sidro in odpluli iz yokohamske luke proti San Francisku. Krenili smo po severni poti in smo s krepkim zapadnikom prevozili Tihi ocean v sedem in tridesetih dneh dobre vožnje. Zopet nas je čakal lep plačilni dan, in sedem in trideset dni, ko smo bili brez pijače, ki bi nam mogla zmešati delovanje možganov, smo neprestano delali načrte, kako bomo porabili denar.

Prvi sklep vsakega moža — star sklep ljudi iz sprednjega kastela na poti proti domu — je bil: »Niti ficka ne za prenočiščne pijavke...« Kajti žal jim je bilo, da so v Yokohami potrošili toliko denarja. Nato pa si je vsak slikal svoje najljubše privide v duši. Viktor je n. pr. rekel, da jo bo takoj, ko stopi v San Francisku na suho, mahnil naravnost skozi pristanišče in Barbarsko obalo in dal oglas v časnike. S tem oglasom si bo poiskal stanovanje in hrano pri preprosti delavski družini. »Nato,« je nadaljeval Viktor, »bom obiskoval teden ali dva kako plesno šolo, samo da se seznanim s fanti in dekleti. Po tem bom dobil pristop do raznih plesnih družb in me bodo povabili na dom in k zabavam in tako bom z denarjem, ki ga dobim, lahko shajal noter do prihodnjega januarja, ko pojdem zopet na morske pse.«

Ne, pil ne bo več. Sedaj je že vedel, kako je s to rečjo, posebno kakor on pije: vino noter, pamet ven, in denar bi šel, kakor bi trenil. Na izbiri mu je bilo, to je vedel iz bridkih izkušenj, da voli med tridnevnim krokanjem med raznimi pijavkami in krvوسي na Barbarski obali in med vso zimo zdrave zabave in družabnosti; in nobenega dvoma ni bilo; katero pot naj si izbere.

Aksel Gunderson, ki mu ni bilo do plesa in družabnih sestankov, pa je dejal: »Dobil bom lepo plačo. Sedaj pojdem lahko domov. Petnajst let je že, kar nisem videl matere in svojih ljudi. Ko bom izplačan, pošljem denar domov in tam naj počaka name. Nato se udinjam na dobro ladjo, namenjeno v Evropo, in dospem tja z novim zaslužkom. Če ga prištejem prejšnjemu, bom imel toliko denarja kot še nikoli v svojem življenju. Doma bom kakor knez. Niti pojma nimate, kako je na Norveškem vse poceni. Vsakomur bom lahko kaj podaril in izdajal denar, da se jim bo zdelo, kakor da sem milijonar, in tako bom živel doma vse leto, preden mi bo treba zopet na morje.«

»Prav tako storim jaz,« je izjavil Rdeči John. »Tri leta je tega, kar sem dobil zadnje pismo od doma, in deset let, kar sem bil doma. Na Švedskem, Aksel, je vse prav tako po ceni kot na

Norveškem in moji ljudje so pravi kmetje. Vso plačo, ki jo dobim, pošljem domov in se vdinjam na isti ladji kot ti za vožnjo okrog rta Horn. Dobro ladjo si bova poiskala!«

In ko sta Aksel Gunderson in Rdeči John slikala radosti in praznične šege svoje domovine, se je vsak zaljubil v domačijo drugega in slovesno sta si dala besedo, da se bosta skupaj vozila in da bosta skupno preživela fisto leto dni, šest mesecev na domu enega na Švedskem in šest mesecev na domu drugega na Norveškem. In ostali del vožnje sta bila nerazdružljiva, tako silno sta bila omamljena po svojih načrtih.

Dolgi John ni bil človek domačnosti. Naveličal pa se je sprednjega kastela. Svojega denarja ne bo dal pijavkam prenočišč. Tudi on si bo najel sobo pri mirni družini in bo obiskoval navigacijsko šolo in študiral, da postane kapitan. In tako je šlo dalje pri vsakem. Vsak mornar se je zaklel, da hoče biti za enkrat pameten in da ne bo razmetaval denarja. Nobenih pijavk prenočišč, nobenega koraka v mornarski del mesta, nobene pijače, je bilo geslo vsega sprednjega kastela.

Možaki so postali stiskači. Nikdar ni bilo take varčnosti. Nobene stvari niso hoteli več kupiti iz ladijske zaloge. Stare cunje so morale držati, prišivali so krpo na krpo in privlekli na dan za čuda ogromne krpe, ki se jim pravi »krpe za domov«. Štedili so pri vžigalicah in čakali, da so dva, trije imeli svoje pipe pripravljene in jih prižgali z isto vžigalico.

Ko smo vozili ob obali v San Francisku, so pristali k ladji priganjači prenočišč v svojih čolnih, čim so nas pristaniščni zdravniki odpustili. Prirojili so na ladjo in vsak je trolil slavo svojemu prenočišču in imel steklenico brezplačnega žganja za srajco. Toda mi smo jih z viška preklinjaje zavrnili. Nismo marali ne za njihova prenočišča ne za njihovo žganje. Bili smo trezni, varčni pomorščaki, ki smo znali bolje obrniti svoje denarce.

Nato je prišel odpust pri brodarskem posredniku. Stopili smo ven na tlak s polnim žepom denarja. Obsule so nas pijavke in krvوسي kakor kanje svoj plen. Spogledali smo se. Sedem mesecev smo bili skupaj, sedaj pa so se naša pošta ločila. Za slovo še poslednji obred tovarištva! (Oj, taka je pač bila navada, šega!) »Naprej, fantje!« je rekel naš ladjevodja. Tik poleg je stala neizogibna krčma. Naokoli jih je bilo še kakih deset. In ko smo šli za ladjevodjo v fisto, ki si jo je bil on izbral, so se pijavke kar trle na hodniku pred njo. Nekateri so prišli celo noter, ampak mi nismo hoteli imeti nič opraviti z njimi.

Razvrstili smo se ob dolgi točilnici — ladjevodja, prvi mornar, šest lovcev, šest čolnarskih

krmarjev in pet veslačev. Teh zadnjih je bilo samo pet; enega smo namreč spustili v morje z vrečo premoga na nogah med dvema metežema v močnem viharju pri Rtu Jerimo. Bilo nas je devetnajst in poslednjikrat naj bi še skupaj pili. Po sedem mesecev trajajočem trdem delu ob mirnem ali viharnem morju naj bi poslednjikrat gledali drug drugega. To smo dobro vedeli, kajti pota mornarjev držijo daleč. In vseh devetnajst nas je pilo, ko je ladjevodja naročil. Tedaj se je prvi mornar ozrl zgovorno po nas in poklical še eno kolo. Prvega mornarja smo prav tako radi imeli kot ladjevodjo — in imeli smo obadva radi. Ali smo mogli piti z enim, z drugim pa ne?

In Pete Holt, moj lovec (ki se je naslednje leto ponesrečil z vsemi tovariši na ladji Mary Thomas), je tudi naročil pijačo za vse. Čas je mineval, pijača je venomer prihajala, na mizo, glasovi so naraščali in črvi so jeli gomazeli. Lovcev je bilo šest in vsak je trdovratno zahteval v svetem imenu tovarištva, da morajo vsi piti z njim, pa samo po en kozarec. Krmarjev za čolne je bilo šest in pet veslačev in vsi so se držali iste logike. Imeli smo denar v žepu, vsi, in naš denar je bil prav toliko vreden kot vsakogar drugega in naša srca so bila prav tako prosta in velikodušna.

Devetnajst kol in kozarcev pijače! Kaj je kralj Alkohol hotel več, da bi prodril pri teh možakih s svojo voljo? Bili so zreli, da pozabijo na vse svoje z ljubeznijo snovane načrte. Majali so se iz krčme in v roke pijavk in krvososov. Njihov upor ni trajal dolgo. Trajalo je dva dni in bilo je konec njihovega denarja in gospodarji prenočišč so jih na vozeh prepeljali na ladje, namenjene na daljno pot. Viktor je bil krasen dečko, orjak, in s pomočjo prijateljev se mu je posrečilo, da je prišel k rešilni službi. Plesne šole ni nikoli videl in nikoli ni objavil svojega oglasa za sobo pri kaki delavski družini. Tudi Dolgi John ni prišel v navigacijsko šolo. Koncem tedna je bil začasno zaposlen na nekem rečnem parniku kot nakladač. Rdeči John in Aksel nista poslala svojega denarja domov v staro domovino. Namesto tega pa so se vsi razkropili po jadrnicah, ki so bile namenjene na vse štiri vetrove sveta in na katerih so jih vdinjali gospodarji prenočišč in na katerih so morali najprvo odslužiti predujem, ki ga niso bili niti videli niti potrošili.

Mene je rešilo samo to, da sem imel v bližini dom in svoje ljudi, h katerim sem lahko šel. Prepeljal sem se čez zaliv v Oakland in se med drugim ozrl tudi po smrtni cesti. Nelsona ni bilo več — ustrelili so ga, ko se je v pijanosti ustavljal uradnim osebam. Njegov soudeleženec pri tej stvari je sedel v ječi. Whisky Bob je šel. Stari Cole,

Stari Smouge in Bob Smith so šli. Drugi Smith, tisti z barake Annie in z revolverji, je ufonil. French Frank se je skrival nekje zgoraj ob reki, ker se je bal priti v mesto zavoljo neke stvari, ki jo je bil storil. Drugi so nosili jetniško obleko v Saint Quentinu ali Folsomu. Veliki Alec, kralj Grkov, ki sem ga dobro poznal, ko sem bival v Benicii, in ki sem z njim prepil cele noči, je bil ubil dva možaka in pobegnil v tuje kraje. Fitzsimous, s katerim sem vozil pri ribiški policiji, je bil skozi hrbet zaboden v pljuča in je umrl počasne smrti, potem ko je še jetika pritisknila. In tako dalje; ta cesta smrti je bila jako živahna in zelo obljudena; in, kolikor sem jaz poznal vse te ljudi, je, z edino izjemo Smitha z barake Annie, vse te nesrečneže imel na vesti kralj Alkohol.

(Dalje v prihodnjem letniku.)

NOCOJ . . .

Nocoj mi je v duši lahko in svetlo . . .
Ko vonji kadila razcvita se mrak,
ko sape zamorske ves zrak je mehak.
In v srcu mi rože prečudno cvele.

Nocoj bi pokleknil na sredo polja,
ko mater bi vdano poljubil zemljo,
in speč bi se vzdignil, zamaknil v nebo —
in v travi in v zvezdah bi videl Boga.

Nocoj bi srce rad vesoljstvu razdal.
Ko brate bi toplo objel vse ljudi,
prelil za sovražnika svojo bi kri,
z ubogim sam bi na golih tleh spal.

Nocoj mi je dušo Bog sam obiskal.
Srce ko prejasen kristal se blesti.
In slavec mi poje in roža dehti . . .
in v dušo mi večnosti val je zaplal . . .

VINKO ŽITNIK.

OB DEŽJU.

Tiho, drobno kaplja od neba . . .
Mehka žalost v duši trepetu.

Poldan — pa ko da se večeri,
še srce zapira mi oči.

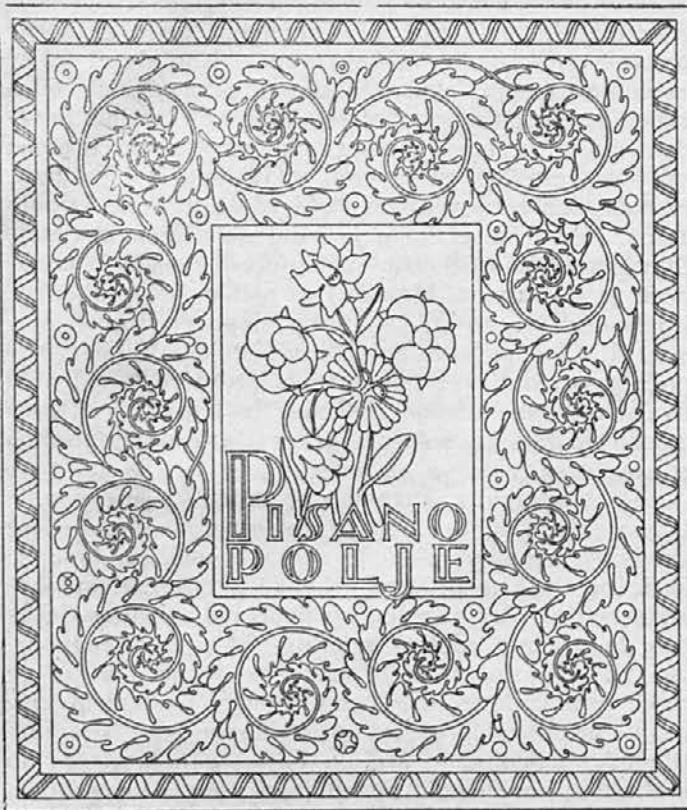
Bolen sen je prišel odnekod
— truden potnik, ki je zgrešil pot —

K meni sedel in zaprl oči —
sladek spanec me v očeh skeli.

Rad na kozelc legel bi v seno,
križem del roké si pod glavó.

Tiho, tiho bi za kratek čas
prišle rahle sanje k meni v vas . . .

VINKO ŽITNIK.

OBLETNICE OSVOBOJENJA.

Letošnje leto je jubilejno leto za mnoge mlade države in male narode, ki so bili dolgo zatirani, kot smo bili zlasti mi Slovani. Kajti letos se obhajajo obletnice revolucionarnih pokretov in osvobodilnih vojen iz let 1848 in 1878, predvsem pa desetletnica, odkar so razpadla širi mogočna cesarstva: avstrijsko, nemško, rusko in turško, s čimer je nastala vrsta novih držav. Dočim so se osvobodilni pokreti l. 1848 končali brez trajnih političnih uspehov in prinesli edino našemu kmetu osvobojenje izpod graščinskega jarma, so leta 1878 končane turške vojne prinesle svobodo velikemu delu Balkanskega polotoka.

Takrat šele se je osvobodila tudi Bolgarija, ki je torej letos praznovala 50letnico svojega obstoja. Bolgari so bili v srednjem veku ustanovili prvo samostojno državo med južnimi Slovani, ki je bila nekaj časa prava velesila na Balkanskem polotoku. Kasneje je pa zelo oslabela in ko so prišli na polotok Turki, jim je kot najbližja sosedica brez posebnega odpora padla v roke. Že l. 1393 je s padcem Vidina prenehala zadnja bolgarska država, dočim so Srbi še dobrega pol stoletja obdržali svojo despotovino. Tudi v novem veku so se že v začetku 19. stoletja prvi osvobodili Srbi in Grki, Bolgari so pa le počasi začeli z odporom zoper turško oblast. Tega je bilo veliko krivo dejstvo, da so se nahajali pod vplivom grške duhovščine, ki je bila poslušno orodje turške politike. Ko so po ruskem prizadevanju l. 1870 dobili samostojno bolgarsko cerkev, takozvani eksarhat, so se začeli tudi v političnem oziru živahneje gibati. Pri tem so iskali opore pri bratski Srbiji, s katero so se bolgarski revolucionarji že prej dogovarjali o skupni osvobodilni vojni, ki bi združila Bolgare in Srbe v skupno »jugoslovensko carstvo« pod vlado srbskega kneza Mihajla.

Upor bosanskih in hercegovskih kristjanov l. 1875 je dal povod za velike izpremembe na Balkanu. Srbi in Črnogorci so pomagali upornikom in začeli so se tudi upori v Bolgariji, ki so jih pa Turki s pomočjo čerkeskih priseljencev in prostovoljcev (takozvanih »bašibozukov«) okrutno zatrli. Ko je Srbija začela vojno, je bila kmalu srlta od turške premoči in le ruska zaščita jo je rešila najhujšega. Rusija ni mogla preslišati obupnega klica svojih bratov po krvi in veri in je spomladi 1877 napovedala Turčiji vojno. Zvezala se je z Romunijo, dotlej vazalno turško kneževino, ki se je proglasila za neodvisno in dovolila ruski vojski prehod. Rusi so po zavzetju Plevne kmalu ugnali Turke, ki jim je med tem tudi Srbija vnovič napovedala vojno in prodrli na Kosovo polje. V marcu 1878 so se morali Turki v sanstefanskem miru odreči večini svojega evropskega ozemlja, iz katerega so hoteli Rusi napraviti Veliko Bolgarijo. Ker bi bila ta čisto pod njihovim vplivom in bi obsegala poleg Makedonije celo del Srbije, so ji nasprotovali ne le Srbi, ampak tudi velesile, ki niso privoščile Rusiji tolike premoči na Balkanu. Zato so na berlinskem kongresu nanovo uredile balkanske razmere. Bolgarija je bila občulno zmanjšana; samo severni del med Donavo in Balkanom je postal avtonomna kneževina, južni del, Vzhodna Rumelija, je pa ostal turški, a dobil krščanskega guvernerja. Srbija je dobila Niš, Toplico, Piroč in Vranje, ki so torej obhajali letos 50letnico osvobojenja, Črna gora pa kos obale z Barom. Srbiji, Črni gori in Romuniji je bila priznana državna neodvisnost, Bosno in Hercegovino so pa prepustili v okupacijo Avstro-Ogrski. Bolgarija je ostala pod sultanovo nadoblastjo do leta 1908, ko je izrabila mladoturško revolucijo, da si je priklopila Vzhodno Rumelijo in se proglasila za neodvisno »bolgarsko carstvo«. Ob isti priliki je Avstro-Ogrska anektirala Bosno-Hercegovino — sami važni dogodki, od katerih je letos poteklo že 20 let!

Baš ti dogodki so bili usodni za nadaljnjo evropsko politiko in pripomogli k izbruhu svetovne vojne, ki je znova izpremenila razmere na Balkanu. Bolgarija je, zapeljana od tujcev, dvignila orožje zoper lastne brate in osvoboditelje, za kar jo je usoda težko kaznovala. Glavni krivec njene nesreče, kralj Ferdinand Koburški, se je l. 1918 umeknil s prestola, a tudi njegovemu sinu, sedanjemu kralju Borisu, se še ni posrečilo umiriti od notranjih borb razrvano državo. Srbija in Črna gora sta pa ob 40letnici svoje neodvisnosti prenehali živeti posebno državno življenje in se združili z osvobojenimi Jugoslovani bivše monarhije v našo sedanjo državo. Romunija se je skoro še enkrat povečala s tem, da so se ji pridružili njeni rojaki v Erdeljski in Besarabiji. Obenem z nami praznujejo letos 10letnico svojega osvobojenja naši severni bratje Čehoslovaki in Poljaki, še dalje na severu pa države ob Balliškem morju: Litavska, Latvija, Estonska in Finska, ki jim je razpad caristične Rusije prinesel svobodo. In slednjič obhaja letos svojo desetletnico naša sosedica Avstrija, ki je hočeš — nočeš tudi prišla do samostojnosti. Le Madžari pa nočejo nič praznovati; kajti oni pravijo, da so bili že od sv. Štefana naprej zmerom samostojna država in so jih pred 10 leti le krivično oropali. Tudi za kraljestvo se še vedno smatrajo, samo da so začasno brez kralja, ki ga že ves čas nadomešča nekdanji avstrijski admiral Horthy kot »državni upravitelj«.

S. K.

Dr. Iz. Cankar Anton Verovšek Ivan Cankar
pri F. S. Finžgarju
v Sori, 11. julija 1911.

IVANU CANKARJU V SPOMIN.

Deset let bo že dne 11. decembra, kar je zatisnil oči Ivan Cankar. Z njim je obmolknil po Prešernu in Levstiku morda največji slovenski pisatelj, ki je bil enako velik in dragocen kot človek in umetnik.

Njegov življenjepis je znan in ni posebno bogat velikih zunanjih dogodkov. Rojen je bil 10. maja 1876 na Vrhniki. Oče je bil reven krojač. Mati je bila blaga duša, ki je vsa živela samo za svojo številno deco. Ivana je vezalo z njo najblažje čustvo redke sinovske ljubezni, ki ji je dal nešteto krat umetniškega izraza. In vsi mladostni spomini so kakor ovenčani in prepleteni s čarobno in milo podobo materino. Njena smrt je bila mlademu umetniku najtežji udarec. Postavil ji je v svojih delih večni spomenik, tak, da je malo mater na svetu, ki bi imele sličnega, enako dragocenega.

Z Vrhnike ga je pot privedla na ljubljansko realko. Mladi Cankar je bil nenavadno zgodaj zrel. Iz dijaških let so ohranjeni zvezki njegovih pesnitev, ki vse pričajo, da je že tedaj zelo resno gledal na umetniško delovanje. Šestošolec je objavil prvo svojo pesem in ko je dvajsetleten odšel na Dunaj, da se vpiše na tehniko, je bila njegova pot že začrtana. Čez tri leta je izšla prva njegova knjiga, ki znači prelom v slovenskem

lepem slovstvu. Z njo, z »Vinjetami«, se pravzaprav pričena naša moderna književnost. Nad deset let je ostal na Dunaju, okušal bridkosti siromašnega dijaškega životarenja, spoznal vso bedo velemesnih brezdomcev in prenašal neumevanje rojakov in roganje kritikov. Leta 1907 se je vrnil v Ljubljano kot cel mož. Napočila so zanj rodovitna leta, ki so prinesla bogato žetev. Nad trideset knjig je izdal po svojem prvencu. Število manjših in daljših spisov po dnevnikih in časopisih je pa legijon. Marsikaj je ostalo še v rokopisu. Ko bo zaključena velika zbirka njegovih zbranih spisov, ki jo izdaja Nova založba v Ljubljani, bo šele mogoče pregledati vse nakopičeno bogastvo, ki je plod dva in štiridesetletnega življenja. Od leta 1925 je Nova založba izdala že sedem zvezkov Cankarjevih zbranih spisov, osmi izide pa za božič.

Po povratku v domovino so nastala njegova najboljše dela. V teh letih so se rodile njegove najčistejše umetnine in najbolj skeleče satirične puščice. Leta, ki jih je preživel na prijaznem ljubljanskem Rožniku, odkoder je tako lep razgled na ljubo mu vrhniško deželico, to prelepo »dolino šentflorjansko«, so ga postavila na čelo slovenske besedne umetnosti. Tod so se rodili tudi čudoviti mladostni spomini v »Mojem življenju« in poslednji njegov, prav labudji spev »Podobe iz sanj«. Dočakal je še, on, ki je tako hrepenel po svobodi in povečanju Slovenije in vsega slovenskega, prihod prvih sapic, ki so oznanjale novi čas, užival ga pa ni več. V tistih mrzličnih dneh, ko se je podirala stara, odslužena Evropa in je vsevprek mrgolelo mladega zaslužnjenežega zaroda, ki si je iz podrtij s svetim ognjem in pravo zamaknjenostjo gradil hram in zavetje sebi in bodočim, nas je velik umetnik in človek, ki je z enako ljubeznijo, kakor rodno mater, ljubil očetno dedino, zapustil. Za pljučnico je obležal in v nekaj dneh ga ni bilo več. Ko je ležal na mrtvaškem odru v Narodnem domu, je bila krsta zasula z venci. Ob nogah mu je ležal velik šopek bogatih, bujnih — belih krizantem.

Vsebina Cankarjevega življenja je boj umetnika in človeka v njem zoper vso hinavščino in svetohlinstvo, ki je kar dušilo vso tedanjo družbo, boj za visoke človečanske ideale, pravico in resnico, boj za lepoto. Bil je najglavnejši, neizprosni zagovornik vseh bednih in osramočenih, klicar vseh ponižanih v boj ja staro pravdo, zaščitnik čistih v srcu in iskavcev kraljestva božjega na zemlji. V umetnosti je oboževal lek zoper vso gnusobo in strahote življenja. Saj je bil on sam nesrečni, za pošteno zaslužen plačilo opeharjeni hlapec Jernej.

Cankar je bil med Slovenci prvi, ki se je do kraja zavedel svojega poslanstva kot umetnik. Vedel je, da je umetnik tisti romar, ki vzame nase težki križ za druge in ki mora z lastno krvjo in lastno srečo odkupiti soljudi. To bridko nalogo je vršil zvesto in brez obojavljanja. V vseh težavah življenja je ostal sam sebi zvest, v največjem trpljenju ni poznal kompromisov ne v življenju ne v umetnosti. Zato ni čuda, da je vsa mladina v njem videla vzornika in da je verno sledila ti svetli zvezdi vodnici, ki sveti in blesti še danes in bo prihodnjim kazala s še jačjo lučjo pot v obljubljeni deželo sanj, ki jo je veliki mojster slovenske besede gledal v proroškem prividu, vanjo mu pa ni bilo dano stopiti.

Ob zgodnjem grobu prijatelja iz mladih let je Oton Župančič govoril poslovilne besede. Cankar je bil kot

izrazilo borbena natura duhovni vodja četvorice, ki je ustvarila slovensko moderno lepo slovstvo: Cankar, Kette, Murn, Župančič — »enega gnezda pliči, pevci iste pomladi!« Od njih je ostal Župančič sam. Zato je bilo tako bridko slovo od mrtvega tovariša in sobojevnika:

»... nismo te mogli razumeti. Preveč bogastva, preveč lepote si usul pred nas, ki nismo bili vajeni bogastva in lepote. —

Dobrega četrť stoletja si se boril za resnico in pravico med nami; ni je strune tako tenke in tajne v človeški duši, da se je ne bi bil doteknil; ni je žalosti, katere nas ne bi bil spomnil; ni ga vprašanja v naši javnosti, v katero ne bi bil posegel. —

Rod, ki te bo mogel pojmiti popolnoma, šele raste.«

V živo so zadele te besede pred desetimi leti, ko je zazijal črni grob, ki nam je ugrabil Cankarja. Danes, v teh zmešanih in razrvanih časih so še resničnejše. Kdo nam ga nadomesti, kdo nam vrne tako kristalno čisto in zvesto srce, da se bo v njem zrcalila vsa sreča in žalost naroda? Kdo najde moža, ki bi nam bil kakor izpraševavec vesti, glasnik poštenja in zagovornik resnice, naš vodnik? Ni ga. Zato Ivana Cankarja vedno bolj, vedno huje pogrešamo.

DVESTOLETNICA JAMES COOKA.

Letos se daleč po svetu spominjajo raziskovalca James Cooka (Džems Kuka), ki je bil rojen 28. oktobra 1728 in ga štejejo med največje raziskovalce novejših časov. Prefrgal je zaveso, ki je z grozo zastirala Tihi ocean, jadral je tako daleč kakor še nihče pred njim. Pa vendar je bil najbolj ponosen na to, da je vso posadko svoje ladje vselej pripeljal domov živo in zdravo. Bogata izkušnja in vedno poštovanje po morju ga je izučilo, kako treba na ladji življenje urediti, da si posadka ohrani zdravje.

James Cook je bil doma v vasi Marton v severno-angleški grofiji Jorkšir. Oče je bil ubožen kmečki delavec. James ali Jakob se je s 14 leti pridružil zadrugi, ki je vozila premog v London, v Dublin in v luke ob Baltskem morju, in tako začel kot najnižji ladijski hlapec. Ko je bil 27 let star, je stopil v angleško vojno mornarico in se udeležil vojske za Kanado (od 1755 do 1763), v kateri je to ogromno pokrajino osvojila Anglija in jo vzela Franciji, ki jo je dotlej imela že 250 let. Da so Angleži zmagali, je veliko zaslug pripisovali Cooku, ki je dobro preiskal Reko sv. Lovrenca, kjer so se potem vršile odločilne bitke. Preiskal je tudi otok Novo Fundlandijo in polotok Labrador. Nato pa ga je kot izvrstnega zvezdoslovca l. 1768 angleška vlada poslala na otok Tahiti v Polineziji, pa je spotoma preiskal in narisal celo vrsto sosednih otočij; najvažnejše delo te ekspedicije pa je bilo, da je raziskal vzhodno obalo Avstralije ter jo objadral ob vsej severni obali in tako dokazal, da je Avstralija otok; prej so nekoliko poznali le njeno zahodno obalo. Svojo drugo veliko ekspedicijo je vodil l. 1772 do 1775 in objadral ves južni fečaj, pa dognal, da tam doli ni ljudi in držav in ne celine, ki bi segala noter gor do ravnika, kakor so dotlej mislili. Na tem pošu je prevozil tako ogromne razdalje, kakor da bi bil trikrat objadral zemeljsko kroglo, torej trikrat 40.000 km! Spotoma je tudi odkril in narisal več otočij v Melaneziji in Polineziji vzhodno

Bolgarski car Boris III.

od Avstralije. Komaj pa se vrne, že ga pošljejo na tretje poštovanje: dožene naj, ako je mogoče jadrati iz Tihega oceana v Atlantski ocean okoli Severne Amerike. Jadral je torej okoli Južne Amerike in spotoma raziskal njeno zapadno obalo, nato pa hitel na sever, a so ga ledene gore zapodile nazaj, da je moral prezimiti na Havajskih otokih. Tu pa so mu domačini ukradli velik čoln. Gre torej na suho, da ga dobi nazaj; bilo je 17. januarja 1779. Prav ko se z njimi razgovarja, pa začne njegova posadka na ladji streljati. Zato se obrne, da jim to prepove. Tedaj pa plane proti njemu Havajec in ga zahrbtno zabode v tilnik. Njegova ladja s posadko je zbežala, njega pa so ljudožrci pojedli.

Kapitan Cook je imel izredno močan gon za poštovanje že po naravi. S svojo neumorno pridnostjo pa si je tudi pridobil obsežno znanje v mornarskih vedah. Vrh tega je bil nenavadno pogumen in potrpežljiv. S svojo ladjico Endeavour (endéver = prizadevanje) je n. pr. ob Avstraliji jadral tako počasi, kakor hodi pešec, pa se ni naveličal, ampak risal in risal zemljevide! Tam je tudi nekoč zadela ladjica na koralne čeri. Pa se ni potopila, kajti čeri so same zamašile luknjo, ki so jo utrle v ladjin trup. Z domačimi novih krajev je sklepal prijateljstvo, jim podarjal prešiče za plemo in žitna semena za setev. Za poznavanje naše zemlje je storil toliko, kakor vsi veliki mornarji 200 let pred njim skupaj. Zato ga letos svet po pravici proslavlja ob dvestoletnici njegovega rojstva.

SAMOMOR AVSTRALSKEGA PLEMENA.

Avstralija brez otokov ima okoli 6 milijonov prebivavcev. Toda ti so večinoma priseljenci; pravih domačinov je le še 230.000, torej niti en četrť milijona. Močnejši priseljenci so jih izrinili v osrednje pokrajine v puščave in močvirja, kjer žive predvsem od lova. Izumirajo kakor Indijanci v Ameriki in bodo izumrli kakor so na otoku Tazmaniji poleg Avstralije izumrli že pred 50 leti. Da so temu nazadovanju tudi sami krivi, predvsem njihovo kanibalstvo ali ljudožrstvo in krvna osveta. Neka gospa (Mrs. Bates), ki v njihovi bližini stanuje in ji domačini vse zaupajo, poroča o dveh trumah, katerih prva se je pregrešila z ljudožrstvom, druga pa jo zato zasleduje, da se ji osveti, pa tako begunci in preganjavci zaidejo v ozemlje belcev:

»Skupina divjakov prihaja iz svojih bivališč dol k nam. Dva izmed njih tvorita običajno prednjo stražo. Na pot so se podali zato, da zasledujejo tolpo tridesetih mož, ki so jih zalotili, da so morili in umorjene požrli. Oba zasledovavca imata 'morivske opanke', to je sandale, narejene iz krzna in kazuarjevih (přica) peres, napojene s krvjo. Nosijo jih le takrat, kadar sledijo morivcu, da se mu osvetijo (krvna osveta).

Tri take opanke sta vrgla v votlo drevo blizu mojega taborišča; eno sta skoraj gotovo kje izgubila. Nato pa sta se vrnila spet na sever.

Jaz pa sem vzela opanke iz votline in na njihovo mesto položila nekaj zelenih vejic. To je navaden znak prijateljstva. Tudi pri vseh ognjih, ki so jih kurili severno in vzhodno od mojega šotora, sem pustila zelene vejice. Tolpa tridesetih, ki jo zasledujejo, pa tabori kakih sto milj (milja = 1609 m) vzhodno od mojega šotora. Zelo močno se bojijo, ker vedo, zakaj so ljudje iz divjine poiskali njihovo sled. Prav zelo pa so se razveselili, ko so zvedeli, da oblast belcev v svoji pokrajini ne pusti moriti, da niti krvne osvete ne dovoli.

Prvič so začeli ceniti angleško sodnijo, ko so videli, da je neki belec-orožnik zgrabil drugega belca-zločinca. Prav zato se omike ti divjaki z veseljem oklepajo, ker omika jim zagotavlja varnost.

Izmed teh tridesetih se niti eden ne bi smel nikoli več vrniti k svojim domačim vodam, tudi če bi ga spremljala cela truma orožnikov. Dobro vedo, da bi jih doma prej ali slej zalotil osvetnik in bi morali svoj zločin poplačati s krvjo. V deželi belčevi pa se čutijo varne, naj so jim tudi osvetniki na sledu.

Tako živi divjak-domačin še danes. Vedno misli, da mora loviti, kakor so od davna lovili njegovi dedi. Če ni na lovu dosti krvi, pa misli, da mora prelivati človeško. Tako izumirajo prastari rodovi tudi od narodnega samomora, kakor lahko imenujemo ljudožrstvo in krvno osveto.

PO OKROGLI ZEMLJI.

Egiptovska rodovitna leta. V angleškem mestu Ely je na kmetiji zrastle ječmenova bilka s šestimi klasi.

Stroji na riževih poljih. Riž mora rasti stalno v vodi in mora nanj pripekati žgoče solnce. Zato treba v vročih krajih rastoči riž redno poplavljalati. Na Kitajskem so ga namakali doslej z velikimi lesenimi kolesi na korce in kolo je gonil človek s tem, da je stopal po

njegovem notranjem obodu. Zdaj pa že vozi po reki čoln, ki ima motor na bencin in ki žene črpalko. Črpalke vozijo od njive do njive, jo nastavljajo na rob njivnega okopa in načrpajo potrebne vode.

Sadna letina. V državi Washington (Uošingtn), ki je v Združenih državah S. A. (Severne Amerike) na skrajnem severovzhodu (velika za tri četrtine Jugovije) so pridelali jabolk za 10 milijonov sodov. Tudi breskev in hrušk bo veliko.

Kanadske žitne farme tako napredujejo, da so morali letos, ko je bila žitna letina izvrstna, v državi Alberta zgraditi 250 novih žitnih elevatorjev, t. j. zidanih skladišč, v katera spravljajo žito z dvigali na korce. (Mislimo na naša dvigala za opeko pri gradnji hiš!) Vsi ti novi elevatorji lahko spravijo 18 milijonov bušljev žita; bušelja je 36 litrov.

Olje iz sardin. Na otoku Vankuver ob zahodni obali Kanade lovijo sardine v ogromnih množinah in dobivajo iz njih olje. Samo v enem letu so naprešali olja 2,600.000 galon. Ker ima galona 4-54 litrov, znese to 11.800.000 litrov ali 118.000 hektolitrov.

Orehi kola so podobni našemu kostanju in vsebujejo še več kofeina nego kava in kakav. Zato rabijo kolo kot kavo ali pa za žvečenje; je pa tudi redilna. V angleški koloniji Siera Leone na zapadni afriški obali je kola za palmovimi koščicami glavni pridelek. Lani so je izvozili pol milijona kilogramov.

Datelje so začeli obirati v Tunisu v severni Afriki in jih bodo še do konca novembra. Ta sladki in redilni sadež je glavni pridelek v deželah, ki mejijo na Saharo.

Perišče sreče je našel neki črni Kafer blizu diamantnih polj v Kimberleju v južni Afriki. Izkopal je namreč čisto slučajno diamant, ki je velik kot kurje jajce; prodal ga je za 4500 funtov ali 1.237.500 dinarjev.

Mesec oktober je bil pri nas precej hladen. V mestu Masava, ki leži ob obali vzhodne Afrike v italijanski koloniji Eritreja, pa je bil oktober najbolj vroč mesec, včasih je kazal toplomer v senci 56° Celzija.

Nafte ali zemeljskega olja načrpajo po vsem svetu letno 1600 milijonov hl, torej približno 1 hl na vsakega človeka. Nam posebno znani vrelci so pod Kavkazom v ruskem mestu Baku, kjer poedini vrelci dado dnevno do 300 ton nafte. Vendar da veliko večino nafte Unija S. A. Na drugo mesto svetovne proizvodnje nafte pa se zdaj povzpenja država Venezuela na severni obali Južne Amerike. Iz nafte dobivamo petrolej in bencin.

Avto zmaguje. S. A. Unija ima več dobrih in udobnih železnic, ki vežejo vzhodno in zahodno obalo, imajo tudi več zračnih zvez, pa vendar so otvorili letos še novo omnibusno progo iz Nju Yorka v Los Angeles! Proga je dolga okoli 5000 km, pa jo avto prevozi v 5 dneh in 14 urah. Seveda so pa tudi ceste za avto zrajene.

Moderni Ljubelji. Daleč okoli je slovel nekoč naš prelaz Ljubelj, ki leži 1370 m visoko. Danes pa gradijo široke in zložne avtomobilske ceste čez trikrat tako visoke prelaze! V Južni Ameriki pelje krasna nova cesta za avto preko prelaza Kumbre ali Uspaljala 3928 ali skoraj 4000 m visoko in veže državo Čile z Argentino.

Najboljša ura. Dve uri v zvezdarni Greenwich (Grinič) pri Londonu sta baje najboljši na svetu. Različna toplota vpliva seveda tudi na njuni nihali, vendar pa se dan od dneva ne razlikuje za več ko za eno tritisočinko ($\frac{1}{3000}$) sekunde.

Barvasla fotografija. V Parizu se je nekdo dolga leta bavil s poskusi, da iznajde fotograf, ki bi slikal ne samo svetlobo in senco, ampak tudi barve. In zdaj se mu je posrečilo. Kako vse bolj vesele in žive bodo pokrajine, kaj šele cvetlice in osebe, ki nam jih bo naslikal ta novi aparat! Kako dragocene bodo starici sličice iz njene rožne mladosti!

Papirnat mleko? Poznamo mleko raznih vrst: pasterezirano in kondenzirano mleko, mlečni ekstrakt, zledeno mleko (zmrzlo mleko), mlečni prašek itd. Neki danski kemik je pa iznašel stroj, ki mleko predelava v tenke, suhe ploščice, ki so nekoliko debelejše od papirja, torej podobne našim oblatom. Obdržalo se bo tako mleko lahko po cela leta. Politi bo treba ploščico tega papirnatega mleka le s toplo vodo, pa boš imel tako sveže mleko, kakor da je bilo pravkar namolzeno. — Kemiki so tudi obetali, da nam bodo namolzili mleka kar naravnost iz travnih bilk, pa se jim zaenkrat še ni posrečilo.

Vse ovčje volne na svetu pridelamo letno 1200 milijonov kilogramov, od tega v Jugoslaviji 16 milijonov. Avstralija in Zelandija skupaj pa dasta četrtno svetovne proizvodnje, torej 300 milijonov kg; saj imata pa tudi ovac 170 milijonov!

PES ČAJNUK IN STO DRUGIH PSOV.

Raziskovalec polarnega ozemlja Byrd je letošnjo jesen odrinil na južni tečaj in ves svet z napetostjo gleda za njim, zlasti pa ljubitelji psov, kajti šlo je z njim okoli sto vprežnih psov, ki bodo vlekli sani preko zasnedenih pokrajin, ako vse drugo odpove. — Kar čudno se nam zdi, kako se ista ekspedicija poslužuje najnovejšega in najstarejšega prevoznega sredstva po ledenih krajih, namreč aeroplana in pasje vprege! Byrd hoče svojemu podjetju zagotoviti uspeh, zato si misli: če vse drugo odpove, ostanejo mi zvesti psi, saj pravi pregovor: 'Nazadnje pa le stari voli voz iz grape potegnejo.'

Načelnik psov je pes Čajnik, ki je najslavnejši med vsemi psi, ki so kedaj spremljali človeka po ledenih krajih. Star je dvanajst let, pa vendar prekaša z modrostjo in močjo vse druge pse, med katerimi je dosti tudi njegovih potomcev. Ko je Byrd povabil Čajnikovega gospodarja Waldena, ki je vse življenje vežbal vprežne pse zlasti na Aljaski, je obljubil, da pojde, pa le, če sme vzeti tudi Čajnika s seboj. Čajnik je namreč tako razumen, tako močan, zna vse pasje krdele tako krohiti in je svojemu gospodarju tako genljivo vdan, da Walden brez njega noče nikamor.

Ko so ga časopisi napadli, češ, da je vendar neusmiljeno, staro žival jemati na tako naporno pot, jim je Walden odgovoril takole: »Čajnik ne mara za lagodnosti in zabavo, kadar gre z menoj. Če ga pustim doma, bo strašno nesrečen in bo golovo podivjal. Res je počitek zaslužil, toda ali ga bo hotel uživati brez svojega mojstra? Oba sva že precej v letih, pa vendar utrjena in še za rabo. Dolga leta sva preživela skupaj, pa naj bi se zdaj ločila?«

Čajnik je svojemu mojstru že večkrat rešil življenje. Pred nekaj leti je potoval na saneh s pasjo vprego preko nekega prelaza daleč na severnem tečaju. Čajnik je hodil spredaj, njega pa mahoma zajame snežni plaz in preden se je zavedel, ga je plaz vrgel

s sani in ga pokopal pod sneg in grušč, sani s psi pa so šle dalje. Walden je napel vse svoje sile, da bi se izkopal, in posrečilo se mu je, da si je oprostil glavo, sicer pa se ni mogel niti premakniti. Vedel je, da bo moral zmrzniti. Psi so se plazu pravočasno izognili in vlekli sani dalje. Naenkrat pa se Čajnik ustavi. Njegov gospodar se ni nič več oglašal. Zato začne Čajnik vohati, ali ni morda na saneh pod odejo. Nato pa povzdigne svoj mogočni glas in ga začne klicati. Walden mu je odgovoril s svojim pojemajočim glasom. Pes ga ni slišal. Zato gre z vso vprego po svoji sledi nazaj, laja ter se ustavlja in posluša, dokler res ne zasliši Waldenovega glasu. Plane torej s svojo vprego h gospodarju, ta zagrabi za vrvi (štrange), da Čajniku povelje in psi ga potegnejo izpod snega ter ga otmo smrti.

MALI RJAVI TAT.

Veverica je sedela na visoki veji ter ogledovala svet pod seboj. Gnezdo je bilo gotovo in gorko zatišje za mladi zarod pripravljeno. Bil je krasen dan, vejevje pod njo polno petja in travnik kot pisana preproga.

Veverica se je odločila, da hoče danes imeti zajtrk, in sicer meso hoče imeti. Bolje bi bilo zanjo, ako bi ne bila storila tega usodnega sklepa ter se zadovoljila z mehko drevesno skorjo. Toda sklenila je tako in sedaj je šla na lov za mesom. Ko je z največjo lahkoto in spretnostjo skakala od drevesa do drevesa, je pazno gledala, kje se bo pokazalo kako pličje gnezdo. Toda, pticam je bilo znano, da se mali rjavi tat nahaja v onem koncu gozda, zato so bile posebno pazljive.

Vrane so gnezdile tu v velikem številu in v ono smer je veverica sedaj zavila. Ko je dosegla posebno visoko smreko, se ji je odprl pogled daleč naokoli. Videla je pod seboj vrane, ki so sedele na gnezdih, zopet druge so se vračale s pičo za mladiče. Veverici se je zdelo, da bo težko kaj uspeha. Izbrala je drevo, v katerem je bilo eno samo gnezdo, bližala se je kradoma in svoj rjavkasli kožuh skrbno priliskala k skorji debla. Posrečilo se ji je, da je prišla neopažena v bližino gnezda. Tu je pazila, kdaj se ji bo nudila prilika.

Veverica je živalca, ki ima veliko mero potrpežljivosti, celo uro čepi nepremično, ako je treba.

Končno je bila njena vztrajnost poplačana. Oba, samec in samica, sta odfrfovala, ostali so mladiči sami. Veverica si je pretegnila svoj odreveneli život ter se pomeknila nekoliko naprej. Z enim samim skokom je bila na gnezdu ter že pograbila mladiča. Izginila je med drevjem, izplačalo se je, sedaj ima zajtrk.

Toda mala rjava tatca se ni zadovoljila z eno porcijo, hotelo se ji je več, in to je bilo zanjo usodno. Ker se ji je prvič tako sijajno posrečilo, ni sedaj pazila toliko, bo li opažena ali ne. Hitro je bila zopet poleg gnezda ter videla, da se stara še nista povrnila. Bliškoma je ponovila rop, toda v tem trenutku se je starka pojavila nad gnezdom ter opazila tatu. Zakrakala je na ves glas, nato pa se vrgla na rjavko. V trenutku so bile vse vrane iz soseščine tu ter z združenimi silami napadale sovražnika. Veverica je planila po deblu nizdol, toda še preden je dosegla tla, je bilo na nji tučať vran. Izpustila je svoj plen ter s skakanjem na levo in desno skušala uteči napadalcem. A zaman, krvniki so bili brez usmiljenja, v nekaj trenutkih je bil mali rjavi tat mrtev.

POMENKI Z NAJMLAJŠIMI.

Pismo.

(Dekletu z vinskih gor.)

Takole pišeš: »Posebno rada berem pesmice, ki tako flečno povedo in se lušno vežejo. Da jih mnogo nič ne razumem. Nič ne vem, kaj bi rade povedale. Vaše pomenke berem, pa so za nas, ki smo premalo učene, hudo visoki. Nekaj že umem, vsega pa ne. Veste, pa sem sama tudi že pesni zložila, celo napev ali vižo sem dodala. Zato nam enkrat prav po domače razložite, kakšna mora biti lepa pesem...«

Ker vem, da nisi sama teh misli, poskusim povedati, kar se da po Tvoji želji, in opisati le p o p e s e m. Prečitajva skupaj za zgled pesem iz »Mladike« — prav skromno in preprosto, pa vendar lepo.

V z d i h.

Voljo si mi dal,	dal si mi srce,
k Tebi da stremim;	da se z njim borim;
dal si mi razum,	in za to srce,
da Te iščem z njim;	Stvarnik, se bojim.

Bi mi znala zdaj povedati, kaj sva brala? To je namreč prvo, če hočeš pesem užiti: u m e t i j o m o r a š, vsaj deloma. Morda si misliš, saj ni nič, kaj naj bi povedala. Ti bom torej jaz povedal, kaj vse tiči v teh verzih.

Stvarnik je dal človeku troje: voljo, razum in srce. Voljo za to, da bi hrepenela po Bogu, venomer želela k njemu, ga torej ljubila in storila torej vse, kar želi in zahteva. Ker od Boga smo izšli in k njemu gremo. Volja je ona zmožnost, ki nas k Bogu popelje, kajti pošteno življenje je delo naše volje. Hrepeneti po Bogu je naloga naše volje. — Drugo je razum. Za to ga imamo, da z njim spoznavamo Boga, ga tako iščemo, iščemo v vsem stvarstvu njegovem in vedno bolj uvidevamo njegovo neizmerno polnost. Razum je za spoznavanje resnice kot je volja za stremljenje po dobroti. — In tretje je srce. In tu je težava. Naša nagnjenja, poželjenja, strasti — kratko naše srce naš ovira na tem potu k Bogu. Smo pač padli Adamovi otroci! Zato moramo krotiti slé svojega srca, če hočemo resno iskati Gospoda in miru pri Bogu. Borba z nižjim človekom, ki živi v nas in nam brani poleteti, je naša naloga. Kroti se, če hočeš v višavo! In zato pravi ob koncu pesnik, kakor da ga je prevzela groza pred tem nepokojnim in nevarnim srcem: Bože moj, bom li zmožel to uporno srce, da res kdaj dostremim in Te prepoznam? Spoznal je namreč, da je boj s samim seboj velika in težka naloga, in se zato Bogu samemu położy.

Glej, mar nimaš vse življenjske modrosti v teh osmerih verzih? Še marsikaj bi se dalo reči, pa orisal sem Ti glavne misli. Volja, razum, srce in njihove naloge in težave v izvajanju — če to veš, si najpotrebnejšo modrost spoznala.

To je vsebina pesmi. Pokazal sem Ti, kako jo moraš izluščiti. Tako moraš storiti pri vsaki pesmi, ki jo čitaš. Ko Ti je ta znana, čutiš že neko zadovoljstvo, ker — več veš. To je obenem prva dobrota dobre pesmi: Pesem Te o b o g a t i.

Pojdiva dalje! Kajne, pesem se prijetno čita! A zakaj? Preberi jo še enkrat, počasi in poudarjaj! Odkrila boš, da je pesem nekako enakomerna: vsaka vrsta se začneja s poudarjenim zlogom in potem je poudarjen vsak drugi zlog, vmesni pa so nepoudarjeni. To prijetno umerjenost imenujemo r i t e m. Kakor Ti je všeč enakomerno zvonjenje, korakanje, ropotanje že-

lezniškega voza, ali mlatenje, sekanje dveh drvarjev v lesu, žaganje itd. — tako prija tudi enakomerno menjavanje poudarjenih in nepoudarjenih zlogov. In če na en poudarjen zlog sledi samo en nepoudarjen, se Ti zdi vse nekako resno — kot bi zvonili z dvema zvonovoma. In glej! Vsebina najine pesmi je zelo resna, zato je zanjo tak resni ritem zelo primeren, celo edino mogoč. Je namreč tudi ritem, kjer prideta za enim poudarkom dva nepoudarjena zloga, in taka pesem se nam zdi vesela. Če n. pr. pesnik pravi: K Tebi dá stremim — je to počasno, resno zvonjenje. Če bi pa dejal: da k Tébi stremim — bi pa bilo veselo pritrkovanje. Res, da je za to treba imeti nekaj ušesa, pa sčasoma Ti ta razloček preide v kri. Ritom je za pesem nekaj neobhodno potrebnega, on šele napravi pravzaprav pesem lepo; ritmična pesem teče in valuje kakor potok za travnikom.

In še nekaj zaslediva v pesmi: konci vsake kitice se lepo »vežejo«: stremim, z njim, borim, bojim. Glej, vse se končajo z istim zvokom -im. Take enake sklepne zloge imenujemo r i m e. Te dajo pesmi neko lahko in predvsem godbo; rime dajejo pesmi enoto, spajajo najrazličnejše misli v istem zvoku in tako podele pesmi neki ljubek čar. V mnogoličnosti misli enoten, enak konec — to je, kar ustvarja lepo; ker mnogi pravijo, da lepota ni nič drugega kot mnogoličnost v enoti, različnost v enakosti. A to bo za naju pretežko! Veva pa torej, kako rima prija ušesu, kako dá pesmi neko gibčnost in prijetnost, zato praviš: »Kako se vse flečno veže!« V različnih pesmih so rime postavljene zelo različno, pesnik jih rabi kot se mu hoče. Glavno je, da pesem »teče«.

Ritem in rima povzročita, da pesem p o j e. In vsaka pesem, ki hoče biti dobra, mora peti. Pesem mora biti godba. Melodičnost je prva zahteva za pravo pesem. Zato ima naša narodna pesem vedno tudi svoj napev. In čim bolj zvoneča je pesem, tem lepša je. Kjer se pa sredi verza spotakneš, ti je, kot bi te kdo udaril za uho. Dobro pesem je najlaže prepoznati, če si jo prečitaš na glas. In če Te čitanje kar nekako sili, da bi pela, tedaj je pesem iskrena in dovršena. V ritmu in rimi se pesniška umetnost najbolj približa glasbi; čustvena pesem je pravzaprav — ali vsaj morala bi biti — poezija in glasba obenem.

Ritem, rimo in melodioznost imenujemo o b l i k o pesmi. Gladka oblika Te, kot si gotovo že skusila, nekako poživi, oveseli in prečudno gane ter ogreje srce. To je učinek umetniške pesmi, ki ga imenujemo l e p o t n o u g o d j e. Neka mlada moč se Ti vzbudi v duši. To je dobrota dobre pesmi. In če malo pomisliš, boš gotovo našla, da Te taka pesmica nekako očisti, poplemeniti in, rekel bi, dvigne. Vidiš, to je veliki pomen umetnosti sploh in tudi pesmi, vrednost, ki je mnogi, o katerih sva govorila spočetka, ne poznajo: Pesem človeka p o ž l a h t n i.

A da boš od vsega tega kaj imela, da boš znala pesmi uživati, razumeti in tudi ocenjevati, Te prosim le še eno: Čitaj počasi, počasi! Zreti je živalsko in več škoduje kot koristi. Kar uživamo, moramo prebaviti, da nas okreпча. Tako je tudi z duševno hrano. Malo naenkrat, a zato večkrat! Preženi duševno lenobo, ki danes kar cvele. Če ne umeš pesmi kar na prvi hip, potrudi se, zamisli se vanjo. (Ne hvalim Ti pa pesmi, ki jih menda skoro nihče ne razume. To so pa uganke, ne pesmi.) In če boš tako delala, boš kmalu občutila, kako Te bo pesem polagoma spremenila, duševno

olepšala in razjasnila misli ter poplemenitila srce. In razumela boš pesmi, nekako nov svet — svet skrivnostnega notranjega življenja se Ti bo odprl. Vesela boš, da umetnost, pesmi niso igračkane, ampak resna in za življenje važna stvar. Seveda treznosti treba povsod, nič prazne sanjivosti — veš, iz slabih pesmi se je človek lahko naleze, ampak pesem naj podžiga delavnost, ostrí razsodnost; naj je vrisk in smeh in jok srca; kajli prava umetnost pomnoži in stopnjuje življenjske sile in nas napaja z neko notranjo radostjo. To bi bila preprosta, prav šolarska razlaga.

Pozdravlja Te Pomenkar.

Dragovanov: »Ugaslemu dnevu« poješ:

O, dan za goro, ali čuješ?
Pridi nazaj!
Plul si krog mene kot sladke sanje,
ki dal bi mnogi milijoni zanje (I),
a predno iztegnil po tebi sem roko,
plul si že daleč, visoko po nebu...

Nisi poklican. Take pesmi bi pisal skoro vsakdo.

NAŠE SLIKE.

Likarice. Malo je ohranjenih Kobilčinih slik, za katere bi se bila tako dolgo in vestno pripravljala, kakor prav za to. Naslikala jo je v Münchenu, in sicer do zadnjega po živih modelih. Sama pripoveduje, da jo je posebno mikal motiv odprtih vrat, skozi katere lije luč proti gledavcu. Pustila si je zato v svoji delavnici postaviti začasno steno z vrati, ki je prostor razdelila na dva dela. Spredaj dve ženski likata perilo, ki ga tretja zлага v košaro. V drugi sobi sedi na malem nizkem odru stara gospa, ki se smehlja in pazno ogleduje kos zlikanega perila. Pred njo stoji deklica. — Zelo večje je obdelana razsvetljava: od okna, skozi katero kar blešči močna luč, je do skupine v ospredju vrsta komaj opaznih svetlobnih prehodov. Prizor je, kljub neki malce hladni pravilnosti in točnosti, življenjsko občuten in sveže podan. Poleza čopiča je krepka in odločna, da ne bi verjel, koliko studija in podrobnega dela je bilo potrebno, preden je ta svetla in sočna slika nastala. Umetnica sama jo je visoko cenila.

Portret sestre Fani. Naša slika kaže samo glavo iz velikega, nad poldrugi meter visokega portreta slikaričine sestre. Ta sedi v rožnati obleki na stolu z visokim naslonjalom in gleda naravnost v gledavca. Oblečena je po modi, kakršna je bila pred štiridesetimi leti. Zaradi golih rok je Kobilco ponovno grajal Luka Jeran v svojem listu, ko je bila l. 1888 slika razstavljena v ljubljanski realki. — Delo je značilen primer portretne umetnosti Ivane Kobilčeve in nosi še vse znake monakovske šole. Zanimiv je kontrast globokih črnih barv las in svetle obleke, oboje pred belim ozadjem. Izraz portretirane sestre je prav zelo živahen in svež.

DOLENJSKI PREGOVORI IN REKI.

V Št. Lovrencu zapisal I. Š.

Ameriški denar je samo za eno leto, kakor slamnik.
April sedemkrat na dan kmeta s polja spodi.
Bog je toliko trpel za berača kakor za bogatina.
Bolje je nositi suh dežnik kakor pa mokro obleko.
Boš že prišel v našo faro k maši!

Če gre en rokovernjač po svetu, pa pridela dva nazaj
(če gre hudobnež po svetu, se vrne še bolj hudoben).

Dandanes nimajo ljudje ne vesti, ne masti.

Dosti sena (kadar je mokro leto), dosti gnoja (ker sena ni mogoče posušiti).

Gobe ne rastejo, če ne grmi, kadar dežuje.

Hroščevo leto — burno leto.

Ima denarja kot žaba dlak.

Iz medene doline bežiš, pa v štrukljev hrib želiš
(pravijo temu, ki se je »s kruhom skregal« in gre iz boljsega na slabše).

Kadar začno berači skupaj hoditi, je blizu sneg.

Kakršna sapa drži na svetli večer, tako bo vse prihodnje leto.

Kar človek z eno roko deli (revežem), to mu Bog z drugo povračuje.

Kdor trn na polu pobere in ga vrže proč, ima dobro delo (ker prepreči bolezen njemu, ki bi se nabodel na trn).

Kdor več zine, kakor more pogoltniti, se zadavi.

Kolikor dni po kresu kukavica kuka, toliko tednov po sv. Mihaelu ne bo mraza.

Leti, kakor bi se moral za česen tožiti.

Listopad pride po hromotne ljudi (ta mesec rad pobira bolehnje ljudi).

Listopada gredu duše v nebo (ljudje mrjo), kakor čebelice iz panjev (listopad je nezdrav).

Le veči (kriči), da boš večji (kdor rad večí, ali se rad joka, hitro raste).

Mačko po salo poslati.

Mala maša za suknjo vpraša (o mali maši nastopi že hladno vreme).

Ne boš ti meni na glavi orehov tolkel!

Nima (juha) ne cinka ne ovinka (minka).

O preljuba sv. Neža, pripelji mi ženina na vežo (je rekla dekla, ko je buhala z glavo v bukev pod Kumom, da bi dobila ženina!)

Ostane kakor berač na žegnanju.

Pastirjev se še vrag ognje (ker so navadno razposajeni).

Pošten mlinar ozdravi vsako bolezen.

Prerok ki zelje je, nič ne ve.

Pri braču ni kaj pobrati (ker je »zlahta raztrgana plahča«).

Prva plača (v službi) je dobra hrana.

Se reži, kakor da mu kaže kdo razbeljene klešče pod nos.

Sem strgan pa bos, pa pijem vseskoz.

Sem za nič kakor ubit lonec.

Sejmov in veselic je ljudem najmanj treba (pravijo nekateri, češ, da je to samo zator za kmeta).

Slavec poje: pije, pije, pije — dokler vse zapije — potem ga pa birt — cuk, cuk, cuk, cuk.

Starega konja uči, ali ga pa v jarek luči.

To je tako težko, kakor bi zajca drl.

Tako hitro, kakor pes muho požre.

Tako malo se morem na (bolno) nogo opreti, kakor na svoj jezik.

Toliko sme človek vsakemu privoščiti, kakor samemu sebi.

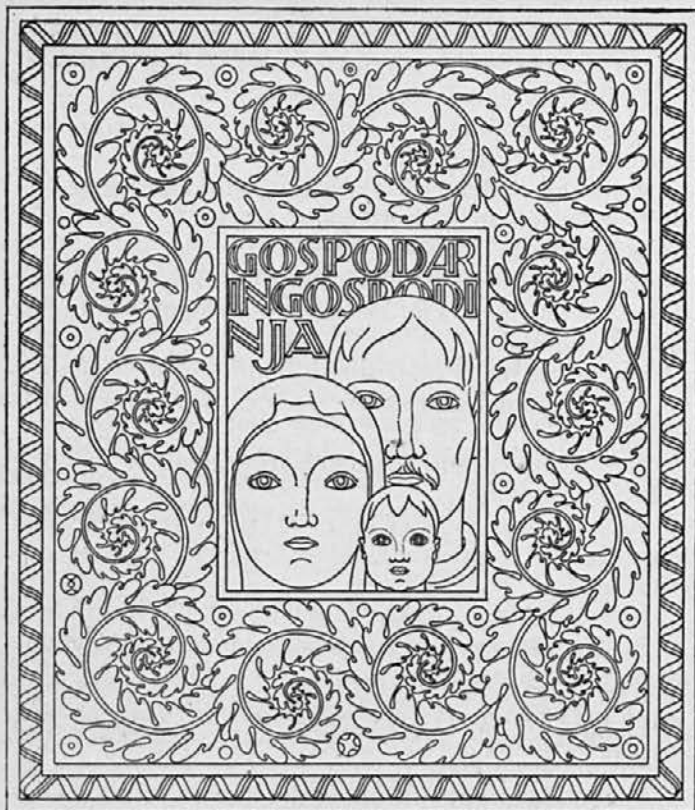
Tega je kakor toče v nevihti.

Ura je davek (ker jo je treba večkrat popravljati).

Vrag ne kopa in ne orje, ampak obresti išče.

Za slano pride kmalu dež.

Želim, kakor suha kepa dežja.

O TRGOVINI Z NAMIZNIM SADJEM.

V prejšnjih dobah so pridelovali sadje izvečine le za domačo potrebo. Prave trgovine s tem pridelkom v listem zmislu kakor dandanes, ni bilo. Kolikor se je pa trgovalo z njim, se je to vršilo le v krajših razdaljah in v neznahtnih količinah, da se je sadje lahko preneslo ali prepeljalo z vozom. Šele potem, ko se je z železnico odprl svetovni promet, se je začela širiti tudi trgovina s sadjem. Dandanes je ta trgovina tako razvita kakor z drugimi živili. Na stolisoče vagonov sadja se prevozi vsako leto križem sveta. Že pozimi, zlasti pa v rani pomladi se prevažajo južna sadja v ogromnih množinah v severne kraje. Na jesen in pozimi je pa posebno živahna trgovina z jabolki. Samo iz Slovenije se izvozi ob dobri sadni letini čez 5000 vagonov sadja. Ne romajo pa jabolka samo iz države v državo, ampak tudi iz enega dela sveta v drugega. V vseh večjih evropskih mestih prodajajo vso zimo poleg domačih tudi ameriška jabolka. Maja, junija in še pozneje dobimo povsod po velikih tržiščih avstralska jabolka, ki so tako dobro ohranjena, kakor bi bila pravkar potrjana.

V prometu z namiznim sadjem najdemo sicer vsa sadna plemena, vendar pa se prevede največ jabolka, ki so za daljši prevoz še najmanj občutljiva in razen lupinastega sadja tudi najbolj trpežna. Ogromne množine jabolka prevozijo tako, da jih kar gole nasipajo v vagona, ki so predeljeni z deskami v tri ali štiri predele (nakladanje »alla rinfusa«). Umevno je, da se na ta preprosti način natovorjeno sadje med vožnjo precej obdrigne in obtišči, zlasti če so namešane razne sorte. Uporabno je večinoma le v industrijske svrhe (za sadjevec, za marmelado itd.).

Prvovrstno namizno sadje se dandanes razpošilja v raznih manjših posodah — jabolka skoro izključno

le v zabojih. Tehnika razbiranja in vlaganja (zapakovanja) namiznega sadja je posebno razvita v Ameriki. Pa tudi po vseh evropskih državah, kjer se prideluje sadje, so kolikor toliko napredovali tudi v tem poslu. Posebno se odlikujeta Holandska in Nemčija, glede južnega sadja pa Italija. Tudi v naši državi, zlasti v Sloveniji, se je začel uveljavljati ameriški način razbiranja in vlaganja sadja. Sčasoma se bodo tudi naši proizvajalci prepričali, da za sadno trgovino ne zadoštuje, ako sadje samo pridelamo in lepo spravimo, ampak da ga je treba za kupčijo tudi primerno pripraviti, in sicer pravilno razbrati (sortirati) in vložiti v eno posodo, kakršna je v svetovni sadni trgovini vpeljana.

Najvažnejše delo je razbiranje. Z neverjetno natančnostjo razbirajo Američani n. pr. jabolka. Pri tem se ozirajo najprej na kakovost, potem na debelost in naposled še na barvo dotične sorte, ki jo razbirajo. Najprvo razdelijo sadje ene in iste sorte v dve kakovosti. V I. kakovost (extra fancy) spadajo vsi plodovi, ki so popolnoma normalno razviti in nimajo nikakršne najmanjše napake; v II. kakovost (fancy) denejo pa sicer zdrave plodove, ki pa so nekoliko nepravilno razviti ali ki imajo kako napako (n. pr. krastico, bradvico). Vsaka izmed teh dveh kvalitete ima plodove razne debelosti. Sedaj razbirajo vsako kakovost zase po debelosti. In nazadnje razberejo lahko še posamezen razred, ki ima sicer enako debele, pa različno barvane plodove, v dve bolj in manj barvani skupini. Tako je mogoče razbrati kako sorto v deset ali še več razredov. V eno posodo vkladajo vedno samo eno kakovost, ki ima popolnoma enako debele in enako barvane plodove. S tem se doseže, da se dado plodovi vložiti v zaboj v posebnem, natančnem redu, popolnoma tesno in ena in ista kakovost vedno v enakem številu. Tudi zunanost je jako prikupljiva. — Razbirajo pa izvežbani delavci z roko. V novejšem času imajo za to celo stroje, ki delajo hitreje in gotovo tudi še natančneje.

Razbrano sadje vlagajo (navadno zavito v tenek papir) v zaboje, ki so popolnoma enaki v vsej državi. Tak enofen ameriški zaboj, ki je vpeljan že tudi skoraj po vseh evropskih državah, je znotraj 46 cm dolg, 29 cm širok in 26 cm globok ter drži okoli 20 kg jabolka. Najdebelejših plodov gre vanj 48, najdrobnejših pa 250. V navaden desetfonski vagon gre okoli 400 takih zabojev.

V doglednem času se bo ameriški način razbiranja in vkladanja sadja tudi pri nas tako udomačil, da bo izpodrinil vse druge, doslej običajne načine.

NAPAKE PRI VZGOJI.

I.

Tudi z zasmehovanjem svojih otrok se lahko zasovražiš pri njih.

Mojster Jakob je bil zasmehovanja in roganja tako vajen, da tega tudi takrat ni mogel opustiti, kadar je govoril z otroki. Nikoli si ni mogel utrpeli, da bi jim napake na blag način pokazal, zmeraj se je moralo to zgoditi na žaljiv, ujedljiv način.

Ako je n. pr. kak otrok zvečer na stole zaspal, je bila navadna kazen, da mu je s tinto ali ogljem napravil brado, da se mu je potem družina rokala.

Nekoč si je Marjetka pri igri pomazala obraz, roke in obleko, da je bila res prav nečedna videti. Lejte jo, je vzkliknil oče, zagledavši jo, kakšna nobel frajla! Prav podala bi se k Janezu Fraklju! Kaj ne Marjetka, to bi bil čeden ženin zate!

Njegova hči se je bila z juho polila po predpasniku. Brž je rekel učencu, naj naroči, kadar pride ven, pri tesarju koritce, da bo lahko iz njega jedla; da hoče kmalu poskrbeti za par tovarišic; da je sosedova svinja vrgla prav čedne pujske, od katerih jih hoče nekaj kupiti Marjetki za družbo, nekaj prav pisanih!

In to se je godilo vedno vpričo dekletke in učenca, ki sta z glasnim smehom prestrezala tako sramotenje in s tem otroke dražila.

Kako so mogli potem otroci takega očeta radi imeti!

Sele pred nekaj dnevi se je Lojzka naučila od matere, kako se s šivanko ravna. Zdaj bi morala z materino pomočjo pokazati svojo spretnost in zarobiti robec. Prav lepo moraš napraviti, si je mislila, da te bo mati pohvalila in oče — no, kdo ve, kaj stori, če se bo preskušnja prav dobro iztekla!

Le videti je bilo treba, kako je dekletce šivalo! Od same vneme je pozabilo pojesti presto, ki jo je bilo dobilo k zajtrku. Lojzka pa ni bila samo pridna, temveč je hotela stvar tudi dobro napraviti in je, kadar je naredila dvajset do trideset šivov, tekala k materi in vpraševala: Mama, ali je prav tako?

In nato je šla urno spat na delo.

Toda ko bi imelo iti najbolje — ná — se zbode otrok v prst, da je bila od nevajene in nenadne bolečine vsa proč. Zalostno je pomolila prst materi in je delala tako otožen obrazek, da bi se je bil kamen usmilil.

Toda nespametna mati se je, namesto da bi s trpečim otrokom imela sočutje, na glas zakrohotala in vsi otroci so se smejali z njo.

Tedaj je Lojzka vsa nejevoljna vrgla robec in šivanko v kraj, glasno zakričala, stekla v kuhinjo, skrila obraz dekli v predpasnik in se pošteno razjokala.

Tu je našla tudi sočutje in tolažbo ter je imela kalno rada, ki ji je ranjeni prst obvezala s krpico in ji zagofovila, da bo kmalu vse dobro.

Neprilični materin zasmeh pa jo je tako užalil, da je bila od listihmal jezna nanjo. Ker se je pozneje večkrat zgodilo, da jo je mati zasmehovala, kadar se je udarila ali urezala, jo je začela slednjič celo črtiti, a mati se nikakor ni zavedela, kako je to prišlo.

O SPANJU.

Ameriški profesor Laird pravi, da je dovolj, če spiš šest ur. In če dočakaš šestdeset let, tedaj si s šesturnim spanjem podaljšaš za 3 leta, 6 ur in 25 dni svoje življenje. Preden si star 20 let in ko si že izpolnil 60. leto, pa moraš spati bolj dolgo časa. Da spanje pravilno izkoristiš, moraš biti miren, preden zaspiš. Če si razburjen, preden ležeš k počitku, tedaj nadaljujejo možgani svoje delo, čeprav si že zaspal. Kadar spiš, je najbolje, da ležiš deloma na strani in deloma na trebuhu. Vseeno pa je, na katero stran si obrnjen. Če ležiš vznak, tedaj smrčiš in te zbudi lastno smrčanje. Če nisi popolnoma umirjen, preden zaspiš, tedaj ne počiva tvoje duševno delovanje in te zato mučijo sanje. Največjega pomena je prvi spanec in v prvih urah se

li najbolj odpočije telo. Potem pa ne spiš nič več tako trdnost in te more predramiti vsak šum. Če pa kdo najbolje spi proti jutru, tedaj se težko prebudi in je ves dan ves izmučen. Pa če spiš tako ali tako, šest ur spanca zadošča na vsak način. Napoleon je spal le pet ur na dan in ameriški učenjak Edison sploh ne spi skoraj nič več. Seveda se ne moreš kar nagloma privaditi šesturnemu spanju, ampak se moraš navajati polagoma na to. Zdi se res, da ljudje vse preveč spimo in tudi preveč jemo. Navadi se zgodaj vstajati — in boš čil in zdrav in dobre volje ves dan. Poležkovanje pa je strup, ki mori dušo in telo.

NAŠE NAJNAVADNEJŠE POŽIVILO.

Ni še preteklo stoletje, ko pri nas skoro nihče ni poznal poživila, ki je danes doma že prav v vsaki revni koči. Hvala Bogu, da je to poživilo tudi dobro živilo, ker ima večinoma le ime, pa ne vsebine, ker se kuha iz nadomestkov in uživa z mlekom in sladkorjem, ki sta oba zelo redilna: to poživilo je kava, o kateri je Mladika že pisala, pa hoče dodati še nekaj zanimivosti o pravi kavi.

Kava je doma v Abesiniji (v državi na vzhodni obali Afrike) in uspeva samo pod vročim podnebjem. Rastlina, ki doseže višino 7 do 10 metrov, cvete dvakrat do trikrat na leto in razvije plod, ki je podoben naši črešnji, sprva je zelen, nato rumen in nazadnje postane rdečkast in rdeče-vijoličast. V tem sadežu je pečka — seme; to je baš kavno zrno. Listje kavnega grma, ki je bogato s kofeinom, se uporablja kot močan čaj.

Običajno se v vsakem kavnem plodu nahajata dve semenski zrna, ki se na sploščeni strani dotikata. Včasih pa sadež oklepa le eno zrno, ki je okroglo na obeh straneh in ga poznamo pod imenom »biserna kava«, ki jo v trgovini posebno cenijo.

Dandanes se največ kave prideluje v Afriki, in sicer v Abesiniji, kjer pa raste razmeroma prav malo te žlahtne rastline, potem v Arabiji, Braziliji, na otokih Ceylonu, Javi, Sumatri itd.

Kava zori večkrat v letu in jo obirajo, čim so sadeži zreli, to se pravi, kadar porde jagode. Plodove potrgajo z roko ali pa jih odresejo, na kar jih v tovarnah primerno obdelajo. To ravnanje se vrši na dva načina, na običajni suhi ali pa po zapadnoindijskem, mokrem načinu.

V Arabiji in Indiji plodove posuše, nato jih oluščijo v posebnih strojih. Pri tem stroj odstrani mesnate dele sadeža in njegovo lupino. Oluščena zrna stroji zbrusijo (svetlo očistijo), da so gladka in bleščeča. To je takozvani suhi način.

Pri mokrem ravnanju posebni valjarji odstranijo s sadežev najprej meso. Zrna nato ženejo na rešetlo, odkoder jih močna vodena struja splavi v kadi, kjer jih puste, da se nekaj časa razkrajajo. To razkranje odstrani še poslednje ostanke mehkih rastlinskih snovi, ki obdajajo kavna zrna, na kar jih spel operejo in jih puste na rešetlo, dokler se ne ocedé. Nato jih v posebnih sušilnicah s pomočjo segretega zraka posušijo. To osuševanje se mora izvršiti nagloma in brez presledka in je končano, čim se zrna več ne upogibajo, če jih skušaš prelomiti, temveč so krhka, kakor steklo.

Posušena zrna v posebnih pripravah sortirajo po velikosti in jih končno očistijo ter odstranijo vso ne-snago. S tem je blago postalo sposobno za trgovino. Shranjevati ga pa smemo samo v popolnoma suhih, zračnih skladiščih, ker vpija vlaga pline.

Kavna zrna so ovalna, na eni strani vzbočena, na drugi ploska in se na tej nahaja navadno podolžna zareza, ki sega globoko v zrno. Pristna zrna najlaže spoznaš po tem, da so v tej zarezi vedno še ostanki semenske lupine. Zrna so zelene, rumene, rjave ali sivorjave barve.

Kakovost kave je odvisna od pokrajine in podnebja, pod katerim se goji. Po obliki, barvi in kakovosti (okusu, vonju itd.) ter po kraju, odkoder izvira, razločujemo kakih štirideset vrst kave. Poznavanje kavnih vrst in posebnosti posameznih sort zahteva veliko vajo in mnogo znanja.

Mnogokrat barvajo na umeten način kavna zrna, da bi slabšim vrstam dali prikupnejšo barvo. Včasih se to barvanje vrši s škodljivimi kemičnimi sredstvi in je taka goljufija seveda po zakonu strogo kazniva.

Najvažnejše vrste kave so: arabska kava (zvana tudi kot kava mokka), ki ima majhna, jajčasta zrnca. Velja kot najboljša kava, pa je v Evropi skoro ni najti na trgu. Pri nas pod to znamko običajno prodajajo javansko kavo.

Kava z Jave in Sumatre je velika, svetlorjava in rumena.

Kava menado izvira z malajskega otoka Celebesa. So to velika, svellorumena ali temna rumenorjava zrna, ki jih v trgovini zelo cenijo.

Ceylonska kava: podolgovata zrnca, zelena ali modrozeleno. Spada med najbolj cenjene vrste.

Zapadnoindijska kava prihaja z ameriških otokov Kube in Jamaike.

Brazilijanska kava, znana pod značkami Rio, Santos, Campinas, Para, Bahia: lemnazeleno zrna neenake velikosti, ki so malce rumeno nadahnjena. Je izmed najdražjih sort.

Mesnate dele kavnega plodu in semensko lupino, ki preostane pri produkciji kave, imenujemo sultanska kava in se prodaja pod tem imenom. Dobre kavne vrste morajo biti čiste in dobrega okusa, morajo močno vonjati in zrna morajo vsa biti enake barve in velikosti. Suha, črna ali plesniva zrna ne smejo biti med dobrim blagom. Kava, kateri so primešana črna zrna, se imenuje s strokovnim imenom »triage«. Kavi, ki se je pri prekomorskem prevozu poškodovala, pravimo, da je »havarirana«.

V kavnem zrnu se nahaja sestavina, ki razburja živce in poživljajoče vpliva na človeka. To je kofein, ki ga je v kavi 1–1,7%. V kavi je poleg tega še 8% sladkorja, 10% legumina, 10–12% tolšče in kavni strojil ter 9–14% vode in 34–59% celuloze. Če kavo preko mere uživamo, povzročata kofein srčne slabosti, živčno prenapetost in jemlje spanec.

Sirova kavna zrna še niso užitna, temveč jih je treba prej še žgati ali pražiti. To se je v prejšnjih časih delalo v vsakem gospodinjstvu zase, dandanes se navadno kava na debelo praži v posebnih velikih pražarnah.

Pri praženju izgubi kava znaten del svoje vodne vsebine. Obenem se izvrše še druge kemične spre-

membe. Sladkor se spremeni v takozvani karamel (žgani sladkor), uhajajo pa tudi med praženjem takomenenovani žgalni plini. Zrna porjavé, njihov obseg se poveča, teža se zmanjša. Zrna izgube 20 do 30% svoje teže. En liter sirove kave da približno 1-3 litra žgane. Pri žganju dobi kava šele svoj pravi duh, ki tvori najbitvnejši del njene posebnosti.

Doma žgemo kavo v navadnih kozicah ali pa v zaprtih bobenčkih, kjer zrna med praženjem neprestano rahlo mešamo. V novejšem času se v velikih pražarnah vrši obrat z elektriko. Pri praženju treba strogo paziti, da kave ne prismodimo ali zažgemo. Če so zrna premočno ožgana, dobi kava pekoč okus, preslabo pražena zrna so pa časih v nofranosti še sirova. Po praženju je treba zrna čim hitreje ohladiti.

Časih skušajo sleparski trgovci izgubo pri teži, ki jo povzroči praženje, izravnati s tem, da namakajo zrna z vodo, boraksovo raztopino in sličnim. Tako ravnanje je seveda kaznivo.

Praženo kavo prav pogosto še kandirajo ali glazirajo (pološčijo), da jo napravijo lepšo, bolj bleščečo za oko in da preprečijo izhlapevanje eteričnih olj, ki so v zrnih in ki tvorijo njihov vonj (aroma). V ta namen prevlečejo žgana kavna zrna s sladkorjem oziroma s sladkornimi raztopinami, s škrobom sirupom, dekstrinom ali šelakom, z beljakovino, smolo itd. Ker med kupujočim občinstvom mastno bleščeča kava velja za posebno dobro, mnogokrat namažejo zrna z raznimi tolščami in olji.

Kavo prav pogosto ponarejajo. Pristnim zrnem primešajo umetna zrna, ki jih izdelujejo iz moke in otrobov, škroba in cikorjevega prahu ter jih v strojih stiskajo v obliki pravih zrn. Pražena so videti ta umetna zrna zelo slična pristnim, le da je njihova oblika preveč enakomerna. Posebno po preveč ravni zarezi jih je lahko spoznati.

Zmleto kavo seveda še pogosteje ponarejajo. Pri-mešajo običajno kavni ocedek in razne cenene nadomestke ali pa prst, pesek itd. Ponarejeno zmleto kavo tudi nestrokovnjak prav lahko spozna: čista, prava zmleto kava plava vrh vode, kavni nadomestki pa takoj potonejo in pobarvajo vodo rumeno ali rjavo. Umetno napravljena kavna zrna pa spoznaš na ta način, da poliješ kavo z vodo. Ponarejena zrna se zmehčajo v kašo. V etru plavajo pristna zrna na površini, umetna pa brž potonejo.

Kavo uživamo v obliki vroče pijače, pri čemer se razne kavne snovi v vodi raztope. Sama po sebi kava ni hranilo, temveč nasladilo. Hranilno vrednost dobi šele, če ji dodamo mleko in sladkor. Značilna je pripoved, da je posebne lastnosti kavni zrn kot prvi spoznal neki etijopski pastir. Opazil je namreč, da so bile koze, ki so zobale plodove kavnega grma, čim so použile ta zrna, mnogo živahnejše, odpornejše in vztrajnejše od drugih.

Uživanje kave se je razširilo šele pozno po svetu. Iz svoje domovine je dospela kava v 15. stoletju v arabsko pokrajino Yemen, l. 1534 v Carigrad, na Francosko pod kraljem Ludovikom XIV., l. 1652 na Angleško in v Nemčijo leta 1670. Na Dunaju so odprli prve kavarne po obleganju Turkov l. 1683, ko so zmagoviti Dunajčani v taboru premaganega turškega paše našli silne zaloge kave.

V Jugoslaviji porabimo zelo mnogo kave, posebno naši južni bratje v Bosni, Dalmaciji in Srbiji, kjer je

posebno muslimanom kava najvažnejša pijača, ki mnogim nadomešča tudi alkohol. Leta 1925 smo uvozili 8.026.342 kg kave v vrednosti 140 milijonov dinarjev, l. 1926 pa že deset milijonov kilogramov. Na glavo pride torej preko 80 dkg kave na leto, pri čemer so vsi tudi otroci.

V splošnem je treba reči, da uživanje kave v zmer- nih količinah ne škoduje človeškemu organizmu, ker se v njej nahajajo snovi, ki pospešujejo krvni obtok, pre- bavo in ugodno vplivajo na živčevje. Ima torej vse lastnosti alkoholnih pijač, le da ne uspava in ne ubija.

KUHARICA.

Prihodnje leto (1929) bomo še nadalje priobčevali kuhinjska navodila za preproste in cenene, vendar okusne jedi. V novem letniku se bomo ozirali posebno na razna zeliščna, sadna ter mlečna jedila (zlasti taka, ki se pripravljajo z mlekom) in katera zdravniki bolj in bolj priporočajo. Brali boste tudi kaj o jedilih za tiste, ki imajo sladkorno bolezen in o jedilih za otroke. Kakor doslej, bo prinašala »Kuharica« tudi v novem let- niku vedno le preskušena, lahko umljiva navodila, ki jih bo mogla uporabiti vsaka gospodinja, ki se le količkaj zanima za napredek kuhe in kuhinje.

Jedilni list za sveti večer: Pečenice ali hrenovke z gorčico in nastrganim hrenom; srna v omaki z rezanč- nim vencem, Zeppelinova torta, lipov grog in drobno pecivo.

Sveti dan. Kosilo: Dušeni riž s perutninskim drobjem na čisti goveji juhi; goveje meso v pikantni hrenovi omaki (Ml. 1928, str. 158) z makaroni; pečena kurelina ali kaka druga pečenka z opečenimi krompir- jevimi kosci, s solato in kompotom; slednjič potica in črna kava.

Pečenice.

Štiri pečenice položi v kozo ali široko ponev, prilij nekaj žlic vode in jih hitro prevri, nakar jim prideni pol žlice masti in jih na ognjišču pokrite peci 12—15 minut (med pečenjem jih enkrat obrni).

Rezančni venec.

Napravi rezance iz jajca in rumenjaka; zrezane skuhaj in odcedi. Razgrej za pol jajca sirovega masla in v to maslo stresi rezance, prideni nekoliko na drobno zrezanega zelenega peteršilja in 1—2 žlici nastrganega bohinjskega sira. Iz teh rezancev napravi na velikem okroglem krožniku venec, jih pomaži z raztepenim jajcem, potresi s sirom in postavi za nekaj minut v pečico, da se nekoliko zarumenijo.

Srnina in zajčja pasteta.

Prepraži pol kg srnin ali zajčjih reber, trebuš- nine ali kaj sličnega, (seveda mora biti prekvašeno) v žlici masti in dodaj nekoliko zelenjave iz kvaše. Ko je mehko, odloči vse meso od kosti; prepraži tudi 10 do 15 dkg telečjih jeter. V kozo pa deni za pol jajca siro- vega masla ali masti, nekoliko na drobno zrezane čebule in zelenega peteršilja ter v vodi napojeno in ožeto žemljo, prideni ščep popra in drugih dišav, vse nekoliko popraži in prilij dve žlici juhe. Ko to prevre, odstavi ter prideni sok iz polovice limone, jajce in od- brano, seseklano in v možnarju stolčeno meso. Jetra zreži na drobno in jih prideni žemlji, prav tako 10 dkg sveže, na prav majhne kocke zrezane slanine. Vse

prav dobro zmešaj ter stresi v podolgast model, ka- terega pa prej obložiš s tenko narezano, svežo slanino. Postavi model v kozo (ki je nekoliko večja kakor model), v kateri je toliko vroče vode, da sega do po- lovice modla. Postavi v precej vročo pečico in kuhaj eno uro. Pečeno zreži gorko ali mrzlo, naloži na krož- nik in obloži s koleščki okisane pese, karfijole, kislimi kumaricami, okraši z zelenim peteršiljem in postavi na mizo.

Srnin hrbet.

Osnaži srnin hrbet, ga operi, poreži mu kože in dobro pomaži z oljem in limono in položi za 1—2 dni v naslednjo kvašo: Zmešaj $\frac{1}{8}$ l rdečega vina, 4 žlice vinskega kisa, nekaj zrn celega popra, na lislike zre- zan korenček, 4 brinjevih zrn, korenino zrezanega peteršilja, lavorjev list, zrezano čebulo in košček limo- nove lupine. Meso pokrij in obteži, drugi dan ga obrni. Prekvašen hrbet preslanini, posoli in položi v kozo, prideni žlico masti in nekaj kvaše ter duši pokritega na ognjišču ali v pečici $1\frac{1}{2}$ ure. Ko se zmešča in ne- koliko zarumeni, ga potresi z moko (eno žlico), ko se moka nekoliko zarumeni, prilij juhe, prideni 4 zrezane kapere in pusti, da nekaj minut vre, prilij tudi nekoliko ostale kvaše in 4—5 žlic kisle smetane. Ko vse skupaj prevre, hrbet razreži, naloži v sredo venca in oblij z omako. (Ako hočeš, daš omako posebej v skodelici na mizo.)

Cenena orehova potica.

Daj v skodelico 4 žlice mlačnega mleka, žličico sladkorne sipe in 2—3 dkg drožja; vse to zmešaj in odstavi, da vzide. Nato zmešaj v večji skledi $\frac{3}{4}$ litra toplega mleka, 10 dkg sladkorja, 12 dkg sirovega masla, polno kavino žličico soli in 1 kg 12 dkg moke; to dobro premešaj, prideni vzišli kvas, 2 rumenjaka in žlico masti. Nato vse skupaj s kuhalnico zopet dobro zmešaj in vtečaj vsaj četrt ure. Vtepeno testo potresi z moko, ga pokrij in postavi na gorko, da vzhaja. Vz- hajano testo pomaži z orehovim nadevom in potresi še 5 dkg zmlelih orehov. Iz tega testa in sledečega na- deva napraviš dve srednje veliki potici.

Orehov nadev.

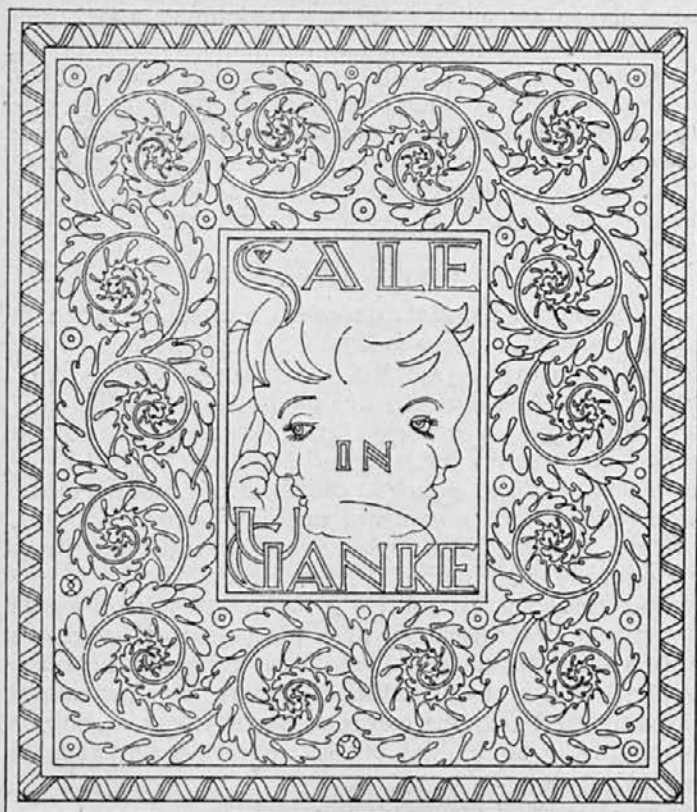
Četrt litra mleka in dve žlici medu zavri. Ko zavre, prideni 20 dkg zmlelih orehov in pusti 5 minut počasi vreti. Nato prideni za dve pesti krušnih droblin, 4 dkg sirovega masla, od polovice limone na drobno zrezane lupine, ščep cimeta in gvirca; ohladi in prideni še 3 žlice sladkorja in dve žlici ruma.

Zeppelinova torta.

Mešaj pol ure 14 dkg sirovega masla, 18 dkg slad- korja, 4 rumenjake, katerim si primešala drobno zre- zano lupino od polovice limone; prilij osminko litra mrzlega mleka, 2 žlici ruma, narahlo premešaj in pri- deni 30 dkg moke, sneg 4 beljakov in zavojček pecilnega praška, vse skupaj dobro pa narahlo premešaj in stresi v velik tortni model, testo poravnaj in potresi z olupljenimi, na drobno zrezanimi mandeljni.

Lipov grog.

Četrt kg sladkornih kock obdrni ob pomaranči in limoni. Limono in pomarančo ožmi in precedi v lo- nec, prideni tudi nekaj žlic konjaka ali ruma, $\frac{3}{4}$ litra zavrelega, rdečega vina in in $1\frac{1}{2}$ litra lipovega čaja. (Lipov čaj pa takole pripravi: v $1\frac{1}{2}$ liter zavrete vode deni prgišče lipovega čaja in ga kuhaj 10 minut.)

DAVICA.

MARK TWAIN.

Ko je ta strašna in neozdravljiva bolezen razsajala po našem kraju in so bile zato vse matere od strahu obupane, sem opozoril Mrs. William, naj pazi na Penelopo ter naj ne pusti, da bi glodala smrekovo trsko.

»Kaj pa more to otroku škodovati,« je odvrnila moja žena, pa je vendarle že hotela vzeti otroku trsko.

»Znano je, da je smrekov les od vsega drugega lesa najmanj redilen,« sem še pripomnil.

Roka moje žene, ki je že hotela prijeti za trsko, se je odmeknila. Ponosno se je vzravnala ter se obrnila proti meni: »Mar ti ni znano, da zdravniki trdijo, da je terpentin, ki ga vsebuje smrekov les, jako zdravilen za otroke, ki imajo slabolno hrbtenico?«

»Tega pa nisem vedel, da je hrbtenica Penelope bolna in da je zdravnik priporočil...«

»I kdo pa pravi, da ima otrok bolno hrbtenico?«

»Pravkar si mi sama rekla.«

»Kaj še! Nikdar nisem trdila tega.«

»Kako pa da ne, še dve minuti ni, kar si...«

»Briga me, kaj sem rekla! Prav nobene škode ni, če otrok grize smrekov les, samo če ga hoče, da boš vedel! Naj ga gloda, kolikor hoče, tako bo! Sedaj pa veš.«

»Že dobro, naj bo po tvojem. Vidim, da imaš prav, in še danes bom naročil dva ali tri metre najboljšega smrekovega lesa. Ne, moji otroci pa že ne bodo trpeli pomanjkanja...«

»Prosim, pusti me že enkrat in pojdi po svojih polih! Clovek ne sme napraviti niti najmanjše opazke; koj se oglasiš s svojimi dokazili, tako da dostikrat niti sam ne veš, kaj govoriš.«

»Bodi po tvojem. Toda tvoja zadnja opazka je brez vsake logike in...«

Odšla je, preden sem slavek dokončal, ter vzela Penelopo s seboj.

Ko sem se na večer vrnil domov in mi je prišla odpret, je bila vsa prepadla.

»O Mortimer, Mortimer! Zopet eden. Malega Gordonovega sinčka je napadlo.«

»Davica?«

»Davica. Kaj bo z nami?«

Ko se je stemnilo, je pestunja prinesla Penelopo, da nama vošči lahko noč. Otrok pa je pri tem lahko zakašljaj, toda dovolj močno, da je moja žena skoraj vznak vrglo. Takoj je ukazala prinesiti zibel iz otroške sobe v najino spalnico; za pestunjo smo postavili ležišče poleg najine sobe, tako da bi bila vedno pri roki, ako bi bilo treba.

Nenadoma pa se je Mrs. William spomnila, da bi bili tako predaleč od drugega otroka in kaj bi bilo, ako bi ponoči zbolel. Zato je morala zibel zopet nazaj in tako tudi pestunja. Postavila pa sva svoji postelji tik otroške sobice, da bi tako vsak čas lahko slišala, kaj se tam notri godi.

Komaj smo bili z vsem tem gotovi, ko se žena spomni druge nevarnosti: kaj bo, ako bi se malo deče nalezlo bolezn od Penelope!

Vsi skupaj nismo mogli zibeli dosti hitro potegniti iz otroške sobice, dasi je tudi žena pomagala in jo tako vlekla, da bi bila s svojo viхро zibel skoraj na dvoje prefrgala.

Preselili smo se v pritličje, a tu ni bilo prostora za pestunjo. To pa je Mrs. William na vsak način hotela imeti blizu sebe.

Pobrali smo torej svoja šila in kopita ter šli nazaj v spalnico. Bili smo veseli kot ptice, ki v nevihti in viharju zopet najdejo svoja gnezda.

Mrs. William je skočila v otroško spalnico, v trenutku pa je bila zopet pri meni in vsa prestrašena rekla: »Kaj naj neki to pomeni, da otrok tako spi?«

»Kaj bi pomenilo, saj vendar vedno spi kot polh,« sem mirno odvrnil.

»Že vem, je že res; a to je nekaj nenavadnega, kakor sedaj spi. Zdi se mi, da diha tako — tako nekako enakomerno. O, to je strašno!«

»Mar je deče že kdaj drugače dihala ko enakomerno?«

»Vem, vse to vem. Ali pri tem dihanju je nekaj groznega. Pestunja je premlada in nevajena. Mina naj bo pri otroku, da bo takoj pri roki, ako se kaj pripeti.«

»Prav. A kdo bo tebi v pomoč?«

»Pri vsem, kar potrebujem, mi boš že ti pomagal. Ne, nikomur ne pustim, da bi kaj napravil v taki resni zadevi. Sama bom vse naredila.«

Penelopa je v spanju dvakrat zakašljala.

»Oh, oh, zakaj vendar že ne pride ta zdravnik? Mortimer, tu v sobi je prevroče. Zapri regulator, toda hitro!«

Zasukal sem regulator na mrzlo, mimogrede pa pogledal na toplomer in nisem mogel razumeti, zakaj naj bi bilo 19 stopinj prevroče za bolnega otroka.

Kočijaž se je vrnil iz mesta z novico, da je naš zdravnik zbolel ter mora ostati v postelji. Mrs. William me je pogledala ter komaj slišno dejala:

»Usojeno je, zapečateno. Še nikdar ni bil bolan, nikdar. Prav sedaj pa. Mortimer, živela nisva tako kot bi bila morala. Kolikokrat sem te opominjala! Sedaj pa imava posledice. Najin otrok ne ozdravi nikdar več.

Boga zahvali, če boš mogel sam sebi kedaj odpustiti; jaz sebi že nikdar ne bom.«

Nisem imel namena, žaliti je, toda nič nisem meril besed, s katerimi sem ji dopovedoval, da se ne morem spomniti, kdaj bi bila živela ničvredno!

»Mortimer! Mar bi rad tudi še nad malo detece priklical božjo jezo?«

Pričela je jokati, a je zdajci prenehala in vprašala: »Kje so vendar zdravila? Ali tudi teh ni poslal zdravnik?«

»Seveda jih je, tu so. Čakal sem le prilike, da li jih izročim.«

»Daj sem! Ali ne veš, da je vsaka minuta dragocena? A čemu pošiljati zdravila, če pa ve, da je bolezen neozdravljiva?«

Pripomnil sem, da je še vedno upanje, dokler je človek živ.

»Upanje! Mortimer! Saj nili ne veš, kaj govoriš! Če bi vedel... Navodilo se glasi: eno kavno žličko vsako uro! Eno — na uro! Kot da bi imeli vse leto pred seboj na razpolago za zdravljenje! Mortimer, prosim te, hiti! Daj ubogi, umirajoči stvarci eno veliko žlico, pa podvizaj se nekoliko!«

»Hm, velika žlica bo preveč in mogoče da...«

»Ali me hočeš res pripraviti do obupa? Saj tako vem, da Penelopa ne bo živela do jutra, Mortimer, veliko žlico, in sicer vsake pol ure... Ah, daj sem! Prepusti meni vse to, saj nič ne razumeš o takih stvareh.«

Poslavlila sva zibel k postelji Mrs. William, tako da jo je imela tik vzglavja; nato sva legla k počitku.

Ves ta nemir in hrup me je tako utrudil, da sem čez dve minuti že takorekoč spal. Mrs. William pa me je zbudila: »Dragi moj, mar je regulator odprt?«

»Ne.«

»Se mi je zdelo. Prosim te, odpri ga. Soba je skoraj mrzla.«

Vstal sem ter zasukal regulator centralne kurjave, nato pa zopet legel. Ko sem dobro zaspal, me je še enkrat prebudila.

»Bodi tako dober ter postavi zibel na svojo stran postelje. Tako bo bliže gorkih cevi.«

Vstal sem ter vlekem zibel na drugo stran, pri tem pa se spoteknil ob preprogo in zbudil otroka. Med tem, ko je žena otroka mirila, sem spet zadremal. Kot v sanjah sem slišal te besede: »Mortimer, če bi le imeli nekoliko gosje masle. Ali pozvoniš?«

Zlezel sem iz postelje ter speč stopal proti vratom. Pri tem pa sem stopil na mačko, ki je glasno zamijavkala. Dobila bi bila pošteno brco, ako bi ne bil stol v napolje, tako pa sem brenil le tega.

»Čemu pa sedaj luč prižigaš in otroka budiš?«

»Zato, da bom videl, koliko sem se poškodoval z brco,« sem odvrnil.

»Dobro. Toda poglej tudi stol, če je še cel! In pa, uboga mačka, golovo si jo...«

»Kaj me briga mačka! Vsega tega bi ne bilo, ako bi bila Mina tu ter bi storila, kar je njena dolžnost, ne pa da to delam jaz!«

»Mortimer, sram te bodi, da tako govoriš! Zalostno, ako teh malenkosti ne zmoreš, katerih te prosim, in to v teh strašnih trenutkih, ko najin otrok takorekoč...«

»Že dobro, že dobro, saj bom vse storil, kar zahtevaš! Toda s tem zvoncem ne morem nikogar priklicati. Vse je šlo k počitku. Kje pa je gosja mast?«

»Na polici v otroški spalnici. Stopi tja in pokliči Mino...«

Prinesel sem gosjo mast ter takoj zopet zaspal. A kmalu me je zopet poklical moje ženke glas.

»Mortimer, zelo hudo mi je, da te vznemirjam, toda ta soba je prehladna, da bi mogla z gosjo masljo namazati otroka. Bodi tako prijazen ter zakuri peč. Saj je vse pripravljeno, samo zaneliš.«

Vlekem sem se k peči ter zakuril, potem pa ves potrft in izmučen sedel na stol.

»Mortimer, nikar ne sedi tam, prehladil se boš! Pojdi v posteljo!«

Ko sem že lezel v posteljo, je dejala: »Počakaj malo! Daj otroku še enkrat zdravila.«

Zdravilo je bilo take vrste, da je bil otrok zelo živahen. Žena pa je to priliko porabila ter ga hitro po vsem životu namazala z gosjo masljo. Kmalu sem trdno zaspal, a zopet ni bilo miru.

»Mortimer, v sobi je prepih. Natančno ga čutim. Nobena stvar ni za to bolezn tako nevarna kot prepih. Prosim te, potegni zibel k peči!«

Storil sem, kakor mi je ukazala žena, se spoteknil ob pručico, jo zgrabil ter vrgel v peč. Mrs. William je skočila iz postelje ter jo rešila iz ognja, nakar je sledilo nekaj besed. Spal sem, ko me je žena prosila, naj napravim obliž iz lanenega olja. Tega sva položila Penelopi na prsi, kjer naj bi zdravilno vplival.

Polena pa ne gorijo trajno. Vsakih dvajset minut sem moral vstati ter dokladati. Mrs. William pa je vsakokrat izrabila priliko ter me naganjala, da sem otroku podajal zdravila. Tako se je nazadnje čas že tako skrajšal, da je bil otrok vsakih deset minut dežen zdravila v veliko zadovoljnost moje žene. Od časa do časa pa sem še obliž obnavljal ter pokladal na otroka še druge manjše obližke, koder je bilo na koži še kaj prostora. Proti jutru je zmanjkalo drv in žena je po vsej sili hotela, da grem ponje v klet. Dejal sem:

»Poglej, draga moja, to ni tako lahka stvar zame, in otroku mora biti gotovo že toplo pri vsem tem, kar ima na sebi, in pa...«

Nisem dokončal, ker me je prekinila. S težavo sem privlekel drva v sobo ter zopet naložil na ogenj, nato pa zaspal, kot bi bil ubil. Ko je bil že velik dan, sem čutil, da me nekdo grabi za roko. Ko sem se zavedel, sem zagledal ženo, ki je srepo gledala name ter vzdihnila: »Vse je pri kraju. Končano je! Otroku se polni. Kaj naj počnemo?«

»Kako si me prestrašila! Jaz ne vem, kaj naj ukrenemo!«

»Niti trenutka ne smeva zamuditi. Pojdi po zdravnik! Sam pojdi. Reci, da mora priti, živ ali mrtev.«

Izvelekel sem onega ubogega in bolnega moža iz postelje ter ga pripeljal na naš dom. Pogledal je otroka ter izjavil, da ne umira. Tega sem se zelo razveselil, nasprotno pa se je žena razjezila, kot bi jo bil zdravnik osebno razžalil. Ko je otroka preiskal, je še povedal, da kašelj povzroča le neka reč, ki mu fiči v grlu. Moja žena je gledala zdravnika, kot bi mu hotela vrata pokazati. Zdravnik pa je dejal, da bo otroku dal nekaj, kar bo pomagalo, da bo izbljuval fisto reč. Penelopa je pričela zelo kašljati in kmalu sta se pojavila dva koščka lesa.

»Otroku nima davice,« je dejal zdravnik, »pač pa je zvečil kako trsko ali kaj sličnega ter dobil drobce v grlo. To pa mu ne bo prav nič škodilo.«

»Ne,« sem dodal jaz. »Terpentin, ki je v lesu, je v resnici dobro sredstvo za razne bolezni, posebno otroške. Vprašajte mojo ženo, ta Vam vse pove!«

Pa ni povedala. Okrenila se je ter odvihrala iz sobe. Od tega časa veva oba za neki dogodek, katerega nikdar ne omeniva.

In tako poteka najino življenje povsem mirno in nemoteno.

ZA SMEH.

Zakaj so vešala.

Prvi razbojnik: »Naša obrt bi bila prav dobra, samo da ne bi bilo vešal.«

Drugi razbojnik: »Norec! Baš vešala so, ki nam dajo dobro živeti. Ko bi teh ne bilo, bi bila konkurenca tolikšna, da bi drug drugega pobijali in okrajali.«

Obzirnost.

Gospodična: »Zakaj pa čevlje tako zavijate, saj stanuje čevljar takoj na drugi strani!«

Hišna: »I, gospodična, ali mora vsa soseščina vedeti, da imate tako velike noge?«

Gospodar.

Zavarovalni potnik pozvoni pri vratih nekega stanovanja.

»Ali bi mogel govoriti z gospodarjem?«

»Jaz sem samo zakonski mož,« pravi gospod, ki je odprl, »izvolite trenutek počakati.«

Potnik sede na ponudeni stol in kmalu se prikaže čedna mlada gospa.

»Oprosite, gospa, ali ste Vi tista, ki ima tukaj odločati...«

»O ne, se motite, a prosim, pojdite z mano v kuhinjo... Brigita, ta gospod bi rad z Vami govoril.«

»Jaz?« se čudi služkinja, ko je začel zavarovalni potnik govoriti, »ne, tu je pravi gospodar družine« in pokaže na šestletnega fanta, ki je pridiral v sobo.

»Povej mi,« vpraša potnik, »ali si ti tisti, okoli katerega se tu vse suče?«

»Ne, ampak pojdite z mano in Vam pokažem pravega gospodarja.«

In popelje potnika v otroško sobo k posteljici, kjer je presrčan otročiček mirno spančkal.

Nesebičnež.

O n a : »Oče je zadovoljen, da se vzameva, ampak zahteva, da še pet let počakava... Nikar ne delaj tako kislega obraza. Pomisli, ljubi, da boš takrat še zmerom dovolj mlad!«

O n : »O, saj ne mislim n a s e.«

Vrednost slepiča.

»Gospod doktor, ali je slepič res brez vsake vrednosti?«

»Za bolnika že, za zdravnika pa ne.«

Anglež.

Ekspresni vlak, s katerim se je vozil tudi neki Anglež, je trčil ob drug vlak. Polom velik, deset mrtvih. Angležu se ni zgodilo nič, izginil pa mu je sluga. Pokličite sprevodnika.

»Gospod sprevodnik, ali ste videli kje mojega sluga?«

»Sem ga, ali vlak ga je raztrgal na dvoje.«

»Dobro, prinesite mi tisto polovico, kjer so moji ključi!«

Praktično.

A. : »Zakaj pa daste svojim strankam samo take časnike, ki ne pišejo drugega nego o ropih, roparskih umorih, ubojih itd. Tako berilo nikakor ni zabavno.«

Brivec : »Zato pa je praktično. Strankam, ki take stvaričitajo, se od groze lasje ježijo, in koliko laže jih je potem stričil!«

Izgubljena slava.

Zdravnik : »Ali si niste mogli poprej noge umiti, preden ste prišli sem. Stavim, da tako umazane noge ni na svetu.«

Bolnik : »Gospod doktor, če bi Vam pokazal drugo nogo, bi slavo izgubili.«

Prodajalec pohištva.

Dva pesnika se srečata v kavarni.

»No, kako Ti gre, prijatelj, ali si že dobil kje kako službo?« vpraša prvi.

»Ne,« odgovori drugi, »ampak zdaj se bavim s prodajo pohištva.«

»In si že kaj prodal?«

»Že; svoje pohištvo.«

UGANKE

— Urednik: PETER BUTKOVIC - DOMEN, Zgonik, p. Prosek, Italija.

REŠITEV UGANK V NOVEMBRSKI ŠTEVILKI.

Smrtoglavec. Pege na krilih in trupu imajo obliko črk:

→ ←
ME — N — EM
TO — R — OM
→ I ←

Iz njih razbereš: **Memento mori!**

Seznam darovavcev. Število dinarjev znači črke iz imen, ki jih od zgoraj navzdol povejo dnevi: **Za stradajoče.**

Črkovna podobnica: **Predica pozna predivo.**

Črkovnica: **Romar — komar. — Nikjer ne zapleljajo plotu s klobasami.**

Vžigalice. Dobimo Ludolfovo število:

$\frac{\overline{\wedge}}{\wedge} = 3.14159$

Zlogovnica. 1. Kalkuła, 2. Armada, 3. Rebzo, 4. Janjina, 5. Ergene, 6. Kladno, 7. Robola, 8. Izabela, 9. Vigred, 10. Oproda, 11. Ilidže, 12. Zagorje, 13. Razkol, 14. Angora, 15. Vurnik, 16. Nemčur, 17. Angara, 18. Janja, 19. Triton, 20. Eksemplar.

Kar je krivo izravnajte, kar je dobro dokončajte.

Sifrirana brzjavka.

Ključ:

	b	c	č	d	f
a	a	b	č	d	
e	e	f	g	h	i
i	j	k	l	m	n
o	o	p	r	s	š
u	t	u	v	z	ž

Božji mir je boljši ko pamel.

Besedna uganka: **Človek obrača, Bog obrne.**

Nagrobni križ. Jemlješ črke po načinu, kakor se dela križ. Dobiš: **Slava padlim za domovino!**

Delitev. 6832945 : 985 = 6937.

